22
1

Philatelica

2022/1

Tartalom:

Chris Brainard – Kőhalmi Csaba:	Az 1919-es szegedi nemzeti kormány felülnyomás új áttekintése	1
Dr. Nagy Ferenc:	A budai postaforgalom megindulása 1945-ben a fellelhető dokumentumok szerint, a budapesti szükségtarifa idejében, 1945 március 2. - május 1.	26
Mervyn Benford	Angol nyelvű magyar bélyegkatalógusok	35
Hírek		37

Szerkesztő: Szücs Károly, Mafitt tagja és a Gervay alapítvány kurátora
Fordítás: Kőhalmi Csaba, a Mafitt elnökségi tagja és a Society for Hungarian Philately (SHP) tagja és dr. Homonnay Géza a Mafitt korábbi elnöke

Tanácsadás és lektorálás:
Mervyn Benford, a Mafitt és a Hungarian Philatelic Society in Great Britain (HPSGB) tagja
Dr. Lővei György, a Mafitt elnöke

Gratuláció: Czirók Dénes 2022. február 21-én Londonban a híres „Tekercs” *immár harmadik magyar aláírója* lett, amihez a Mafitt tagsága nevében ez úton szívből gratulálunk. Neve után ezentúl az eddigi FRPSL (Fellow of Royal Philatelic Society) mellett erre emlékeztetve a nemzetközi filatéliai életben szokásos „RDP” (Roll of Distinguished Philatelist) kiegészítés is megjelenik. E nemzetközi szintű magas elismerést magyar filatelisták közül előtte 1993-ban Gary S. Ryan és Gazda István nyerték el.

Helyreigazítás: a 21/2 számban a Filep Lászlóra emlékező írás címében a halálozás helyes évszáma 2021.

AZ 1919-ES SZEGEDI NEMZETI KORMÁNY FELÜLNYOMÁS ÚJ ÁTTEKINTÉSE

BY CHRISTOPHER BRAINARD AND CSABA L. KOHALMI (USA)

Több mint két évtized telt el azóta, hogy a szegedi *Magyar Nemzeti Kormány* felülnyomásai témájában megjelent Dr. Szilágyi utolsó angol nyelvű cikke. Ezt megelőzve, 1972-ben Dr. Ettre foglalta össze hírlevelünk e tárgyban megjelent írásainak tartalmát, ami mindössze csak öt-hat összehajtott féloldalra rúgott. Egyik cikk sem mélyedt el azonban Surányi László 1982-ben feltárt történelmi és technikai részleteiben. Ám Surányi tanulmánya akkor jelent meg Magyarországon, amikor az országot kommunista kormány irányította, így öncenzúrázott írása 1982 politikailag elfogadott perspektíváját és nem okvetlenül 1919 valóságát tükrözte.

Surányi persze mindenképp elismerést érdemel, hogy felkutatta az összes rendelkezésre álló - bár sajnálatosan kevés - dokumentumot ebben a kérdésben. Cikke kiállta az idő próbáját és továbbra is az elsődleges információforrás. Legtöbben tudunk a nyomdászok sztrájkjáról, és arról, hogy két nyomdát használtak a bélyegek felülnyomásához, de korlátozott a hozzáférésünk más forrásokhoz. A fennmaradt összefüggések és bélyegívek tanulmányozása az egyetlen módja annak, hogy megpróbáljuk másodszor is kitalálni az e felülnyomás sorai közt rejtőző titkokat. Ez jelen cikkünk célja.

TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

1918. október 31-én polgárok és katonák elfoglalták Budapest stratégiai pontjait, meggyilkolták a világháború alatt regnáló Tisza István miniszterelnököt (felelősnek tartva őt a háború borzalmaiért), valamint lemondásra kényszerítették a Wekerle-kormányt. IV. Károly király még aznap elismerte az "Őszirózsás" forradalmat (a jeléül választott virágot tűzték sokan a sapkájukra) és Károlyi Mihály grófot nevezte ki miniszterelnöknek. Rá azért esett a választás, mert ő volt a Magyar Nemzeti Tanácsnak nevezett mozgalom megalapítója, melynek fő célja a duális monarchia megszüntetése volt.

1. ábra *Az őszirózsás forradalomban résztvevő polgárok és katonák virágot viselnek a gallérjaikon és sapkáikon*

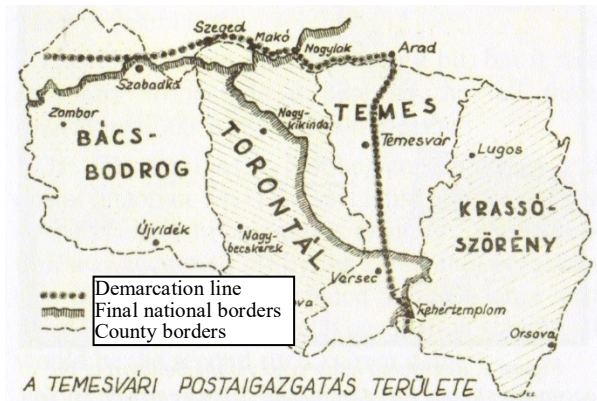
A Görögországból Bulgárián át érkező szerb és francia csapatok 1918. november elsején felszabadították Belgrádot. Ezek az erők tovább haladtak északra, Magyarország belsejét fenyegetve, miközben a nyugati fronton november 11-én aláírták a tűzszüneti megállapodást.

Ugyanezen a napon mondott le IV. Károly. Két nappal később Károlyi magyar kormányát Belgrádba hívta Louis Franchet d'Espérey, az antant tábornoka, ahol aláíratták a Belgrádi Fegyverszünetet. Ebben lefektették a magyar és francia/szerb/román erőket délen elválasztó demarkációs vonalat (a 2. ábrán látható vastag piros vonal), miközben a franciák nem rejtették véka alá magyar-utálatukat.

22. ábra *Magyarország térképe, az 1918. november 3-i Belgrádi Fegyverszünet által megállapított demarkációs vonallal (vastag piros vonal), az 1918. december 3-i, Benes-Foch igénnyel Szlovákiára (szaggatott piros vonal), valamint az 1919. március 20-án átadott Vix-jegyzékben előírt visszavonulási előírással Románia javára (pontozott piros vonal).*

1918. november 16-án a kormány bejelentette a Monarchia végét és megalakította a Magyar Népköztársaságot. Az országon rögtön republikánus forradalmi láz tört ki, így Szegeden helyi Nemzeti Tanács alakult. A baloldalra hajló tanács rögtön kérelmet küldött Budapestre a katonai egységek városból történő kivonására, hogy a város teljesen civil ellenőrzés alá kerüljön.

3. ábra *A Temesvári Postaigazgatósághoz tartozó négy megye térképe, a franciák által a szerb és román hadseregek közti demarkációs vonallal, valamint a végső nemzeti határokkal.*

A térkép származási helye Dr. Nagy Ferenc cikke

Nagyjából ekkortájt megváltozott a - nagyrészt afrikai gyarmati katonákból és az őket vezénylő francia tisztekből álló - francia haderő célja. Folytatta előretörését északi irányba, hogy szétválassza egymástól a Magyarország bánáti régiójában szembenálló szerb és román hadsereget. Mindkettő jogot formált a területre, a szerbek november 25-re Temesvár mögé, egészen Lugosig behatoltak.

A két antant hatalom közötti lövöldözés megakadályozására a franciák kénytelenek voltak éket verni közéjük, ezért elfoglalták az Arad és Szeged közötti területet. A békefenntartóként érkező franciák december 10-én jutottak el Szegedre.

Nem volt szándékukban beavatkozni a civil kormányzásba. Figyeljük meg Szeged és Arad helyzetét a 3. ábrán látható térképen! A francia haderő

nagyjából ezen a területen állomásozott. Szintén ne feledjük, hogy a francia megszállási övezettől északra fekvő területeket a román haderő foglalta el.

Budapesten a Károlyi-kormány nem tudott megbirkózni a Magyarország területi függetlenségére irányuló külső nyomással. 1919. március 20-án az antant Belgrádban székelő parancsnoka által megbízott Ferdinand Vix alezredes jegyzéket nyújtott át a magyar kormánynak, melyben további visszavonulást követelt (ld. a "Nota Vix" pontozott vonalat a 2. ábrán).

Mivel ezt Károlyi sem elfogadni, sem megtagadni nem tudta, lemondott és a parlamentben a következő legnagyobb frakcióval rendelkező szocialistákat bízta meg egy új kormány megalakításával. Nem volt azonban tudomása arról, hogy a szocialisták időközben összeolvadtak a nemrég alakított, Kun Béla által vezetett kommunista párttal.

1919. március 21-én a megnövekedett és Kun kommunistái által dominált Magyar Szociáldemokrata Párt kikiáltotta a Magyar Tanácsköztársaságot. Ez a hír másnap jutott le Szegedre, ahol a munkásosztály örömmel fogadta azt. Létrejött a Vörös Őrség, és a város Nemzeti Tanácsa követelte, hogy a francia megszállók távozzanak a városból.

Válaszul a franciák kinevezték a magyarországi francia haderő parancsnokát, Betrix ezredest a város katonai parancsnokává. Március 26-án Betrix egy nyolc pontból álló ultimátumot intézett a Nemzeti Tanácshoz, közte a katonák és a Vörös Őrség lefegyverzését. A tanács tagjai erre elmenekültek a városból.

Mindeközben a francia megszállás alatt álló Aradon a korábbi Károlyi-kormány néhány tagja, valamint magasrangú háborús veteránok egy jobboldali nemzeti ellenkormányt hoztak létre, mely szemben állt a budapestivel. Ők azonban 1919. május 5-én kénytelenek voltak kiüríteni Aradot, mikor a pacifikált területet a franciák átadták a románoknak. A románok két hétig Mezőhegyesen tartották fogva a magyarokat, akik ezek után május vége felé Szegedre érkeztek és kihasználták az itt lévő hatalmi vákuumot. Hasonló gondolkodású háborús veteránok nagy számban érkeztek Szegedre, és a franciák lelkesen támogatták antibolsevista tevékenységüket.

1919. június 7-én nyilvánosan bejelentették az úgynevezett Nemzeti Kormány megalakulását, Károlyi Gyula gróf vezetésével. Jelesebb tagok voltak Teleki Pál gróf (külügyminiszter), Horthy Miklós tengernagy (hadügyminiszter), és Varjassy Lajos (kereskedelmi miniszter). Addigra a francia parancsnokságot Betrix ezredes helyett az Aradról érkező Goudrecourt tábornok vette át. (Mind Varjassy, mind Goudrecourt érintve voltak az aradi *Occupation française* felülnyomatokban!)

A városba érkező jobboldali elemek ellenére a szegedi ipari munkásosztály továbbra is a Budapestről érkező szocialista ideológiát támogatta és a régi uralkodó osztály elleni fellépésként sztrájkot hirdetett. Először az újságírók és a nyomdászok kezdtek sztrájkolni (június 6-án), majd általános sztrájk lépett életbe június 16-án. Viszonylag hamar, június 23-án pedig már véget is ért az egész. A dátumok azért fontosak, mert a *Magyar Nemzeti Kormány* felülnyomatok ez időszak alatt készültek.

A szegedi városi irattárból hiányoznak a felülnyomat eredetére vonatkozó iratok. 1920-ban némi információ napvilágot látott egy, a szegedi Magyar Bélyeggyűjtők Szövetsége által a bélyeghamisítók ellen indított per kapcsán. E perben a felülnyomás célját nyilvánosan elfogadták: jö-

vedelem generálása a helyi postahivatal számára, hiszen a várost megszálló erők különböző hatóságai által előírt embargók miatt a központi hatóságokkal való mindennemű pénzügyi tranzakció ellehetetlenült.

Arad korábbi hasonló helyzete kapcsán Goudrecourt tábornok ugyanezt nyilatkozta egy, a Journal Philatelique Suisse újság 1938. évi 12. számában közölt interjúban, miszerint azért támogatta Aradon a bélyegek felülnyomását, hogy pénzügyi forrásokat teremtsen az ostromlott városnak. Ott Varjassy és Sárkány urakat hatalmazta fel a feladat végrehajtására. A most már Szegeden tartozódó Varjassy megkereste Goudrecourt-ot, hogy itt is engedélyezze a felülnyomást. A feladat előkészítésével Kohl főpostamestert, a végrehajtásával pedig Székely Ignác postai főszámvevőt bízták meg.

A június 6-án kezdődött nyomdászsztrájk miatt egyetlen gyakorlott ember sem állt rendelkezésre a König nyomdában, ezért a nyomólemezek elkészítését és az 1. sz. Postahivatal bélyegkészletének felülnyomását postai hivatalnokok és fiatal katonatisztek végezték. Mikor június 16-án a nyomdászsztrájk általános sztrájkká szélesedett, a König nyomda tulajdonosa nem kockáztatta meg a sztrájkolók haragját, így elküldte a "sztrájktörőket", akik egy másik, ismeretlen nyomdába távoztak. Munkájukat még június 23-ára sem fejezték be, mikor a sztrájk véget ért, és így visszatérhettek a König nyomdába.

[Mellékszálként megpróbáltuk elképzelni a felülnyomási "hadművelet" költözését az 1-es nyomdából a kettesbe, majd vissza.

A bélyegíveket egy faládába vagy egy nagy bőr bőröndbe tették (7,000-nél több 100-as bélyegív!). Feltételeztük, hogy a teljes anyagot átvitték, tehát a már felülnyomott íveket is (az Arató/Köztársaságokat, a 2f és 3f Aratókat és a 10+2f Hadisegélyt, több mint 2,100 ívet), hiszen a műveletet végzők nem tudhatták, mikor lesz vége a sztrájknak és vissza tudnak-e majd költözni az eredeti helyre.

A nyomóformákat is becsomagolták, talán nem túl gondosan, hiszen a költöztetők a fent említett okokból nem voltak szakemberek. A költözéshez használt jármű lehetett autó, teherautó, de akár lovaskocsi is (a Magyar Posta egész az ötvenes évek közepéig használt lovaskocsikat a falusi kézbesítésekhez!), mindez valószínűleg követetlen vagy rosszul követett úton. Ez a zökkenőkkel tarkított út sérüléseket okozhatott a nyomóformán.]

TECHNIKAI RÉSZLETEK

A felülnyomás szövegét Romana Antiqua nonpareille (6 pontos) betűtípussal tervezték, a nyomóformát az Első Magyar Betűöntő Rt. gyártotta, egyedi darabokként, melyekből az 5*10-es képformátumot összeállították.

A filatéliai irodalomban ezek példányszámára vonatkozó, valószínűleg megalapozatlan becsléseket nem igazolja semmilyen, rendelkezésünkre álló információ, annyit tudunk, hogy háromféle méretű és irányultságú bélyeget nyomtak felül, a második nyomdai műveletet is igénylő különböző felülnyomások mellett.

Ezen felül a Sürgős bélyeget portóbélyegnek szánták, más szövegű felülnyomattal. Amint később majd megmagyarázzuk, biztos, hogy ezeket a betűket közvetlenül használták a felülnyomáshoz, tehát nem egy újabb nyomólemezbe helyez-

ték azokat. Ezért ebben a cikkben a betűformákat rögzítő eszközt nevezzük *nyomóformának*.

Mindkét nyomda rendelkezett olyan, „Amerikai taposó” nyomdagéppel, amilyet a Baranya felülnyomások nyomdagépeiről szóló cikkükben Müller, Kőhalmi és Brainard leírnak. Az ilyen gépeken a lapos ‘lemez’ függőlegesen állt, míg a papír (esetünkben a bélyegívek) egy lábpedállal működtetett mozgatható kar révén került a nyomólemezre. A ‘nyomólemezt’ egy henger révén tintázták. A keletkező nyomtatási képen a betűk színe nem volt egységes, ugyanis a festék nagyobb része a karakterek külső részén gyűlt össze.

A tapasztalatlan munkaerő észlelte, hogy a felülnyomás során túl sok tinta kerül a bélyegekre, ezért különböző keménységű ívalátétekkel kezdtek kísérletezni. Minél keményebb volt az alátét, annál élesebbek lettek a betűk. A próbanyomatok során több olyan hiba is keletkezett, amik a személyzet tapasztalatlanságának tudhatók be. Ezért, a megfelelő betűtávolság elérése érdekében a nyomóformát többször át kellett állítani. Ezeket a próbanyomatokat az Arató sorozat több ívén végezték. Parlament és Portó bélyegek próbanyomata csak egy-egy íven létezik.

Mivel az adott nyomdai eljárással egyszerre egy fél ívet tudtak felülnyomni, megpróbáltuk kitalálni, melyik volt a leghatékonyabb módszer erre a célra.

Azt biztosan tudjuk, hogy a nyomóformát rögzített, mozdíthatatlan módon helyezték a nyomdagépbe, hogy a nyomódúcok sértetlenek maradjanak. A felülnyomandó íveket pedig a pedállal mozgatható karra helyezték. Miután egy ív felét felülnyomták, leszedték, és egy felülnyomatlan ívet tettek a helyére. Ezt mindaddig csinálták, míg az ívek el nem fogytak. Ezután a nyomóformát áthelyezték a nyomdagépen belül úgy, hogy a nyomdagép az ív alsó felével találkozzon.

Ennek végeztével már előálltak a teljes, felülnyomott ívek. A kétlépéses eljárás miatt gyakran jelentős elcsúszás van a felülnyomott ívek 5. és 6. sora között.

Balra: Portópár a 45/55 ívhelyekről.

Jobbra: Zita pár az 50/60 ívhelyekről. A felső bélyeget az első, az alsót a második nyomdában nyomták felül

Lent: Hadisegély négyestömb. Figyeljük meg a bélyegképek függőleges elcsúszását, ami a hadiállapotoknak köszönhető gyenge minőség-ellenőrzés eredménye volt a Magyar Állami Nyomdában.

4. ábra *Példák a felülnyomatok elcsúszására az 5. és 6. sor között*

A Szeged 1-es postahivatalból elhozott bélyegek eredeti névértéke 140,793 korona volt. Miután 5 értéket felülnyomtak, a névérték 238,360 koronára nőtt. Ezt a következőképpen osztották el:

- Szeged 1-es postahivatalban eladandó: 46.337 korona;
- Magyar Területi Egység Védelmi Liga vásárlása: 150.000 korona;
- francia katonai misszió vásárlása: 34.952 korona;
- minisztériumi hivatalnokok vásárlása: 4.388 korona;
- a titkár megtartott magának: 2.683 korona névértékű bélyeget.

Az 1-es postahivatal által árult bélyegek választéka főleg a legnagyobb példányszámban felülnyomott ívekből állt. Ez napok alatt elfogyott. Közülük elenyésző számút használtak fel leveleken és azokat is filatéliai célzattal – kereskedelmi céllal valóban futott levelek gyakorlatilag nem léteznek. Surányi mutatta be a Bélyegmúzeum egyetlen újságcímszalagját, amit Ács Jenőtől vásároltak, címzettje egy rokona, Ács Károly volt Szabadkán. (Megjegyezzük, hogy a teljes időszak alatt felülnyomás nélküli bélyegek is rendelkezésre álltak a postahivataloknál, tehát nem nyomták felül a város teljes bélyegkészletét.) A konzorcium profitot szeretett volna realizálni a felülnyomott bélyegeken, ezért a konzorcium és a francia misszió vásárlásai révén a bélyegek több mint háromnegyede azonnal külföldre került.

SZEGED BTV

Ily módon, mivel a történelmi feljegyzések rendkívül hiányosak, egész más megközelítést alkalmaztunk annak megértésére, hogyan történt valójában a Szeged felülnyomatok előállítása. Modernkori Bűnügyi Tetthelyvizsgálat (BTV) módjára az egyetlen létező bizonyítékhoz, a felülnyomott bélyegekhez kellett fordulnunk. A Szeged felülnyomással ellátott bélyegek tetthelyvizsgálatát (BTV) a felülnyomással ellátott teljes Arató, Újság, Arató/Köztársaság, Károly/Zita, Parlament és Portóbélyeg ívek vizsgálatával kezdtük meg.

A birtokunkban lévő valamennyi százas ív összes bélyegét egyesével tanulmányoztuk, hogy megismerjük a létező variációkat. A szabványos felülnyomástól való összes eltérést – hiányzó betűk, tört betűk, rossz betűtípus stb. – feljegyeztünk. A megtalált eltérések listáját ívtípusonként külön vezettük. Különös figyelmet fordítottunk arra, hogy egy adott eltérés az ív alsó és felső felén is előfordul-e. Mindezen adatok birtokában feltettük a nagy kérdést: 'milyen sorrendben nyomtatták a Szeged felülnyomatokat?' A rendelkezésre álló bizonyítékok alapján szerencsére sikerült plauzibilis választ találni.

A **Philatelica** folyóirat 1982/1 számában megjelent cikkében Surányi számtalan felülnyomási hibáról ír. Az egyéb filatéliai irodalom, például az **MPIK** sokféle betűszedési hibát említ (lásd az alanti *Megjegyzést*). Munkánkat ezeknek az 'anomáliáknak' a kategorizálásával kezdtük, hogy megtaláljuk az eredetüket és kialakítsuk a felülnyomási időszak idővonalát.

Véleményünk szerint a felülnyomott íveinken levő, valóban nagyszámú hiányzó vagy nem teljes betű és szám mellett – ami hosszabb időszakon fokozatosan mutatkozott – összesen két tényleges betűszedési hiba volt a nyomólemezen. Az egyik egy elsődleges, valódi hiba volt, mely segített

minket mind annak bizonyításában, hogy az egész nyomtatási időszak alatt egyetlen nyomólemezt használtak, mind pedig a felülnyomási sorrend megállapításában. A nyomólemez eredeti szedése során a 'NEMZETI' szó I betűje helyébe egy 1-es számjegyet szedtek.

Ezt, az összes felülnyomott íven végigvonuló hibát mutatja az *5. ábra*. Mind a négy ívformátumon pontosan azonos ívhelyen, a 33, 42, 44 (felső ívfél) és a 83, 92, 94 ívhelyen (alsó ívfél) fordul elő. A második valódi hiba egy 'v' betű szedése volt a Szeged szó első 'e' betűjének helyén (lásd *6. ábra*). Ennek a hibának az eredete és az oka is ismeretlen. Kizárólag a portóbélyegeken fordul elő, a 10. és a 60. ívhelyen.[1]

5. ábra *Hiba #1: 1-es számjegy az I betű helyett a NEMZETI szóban*

6. ábra *Hiba #2: A 'Szeged' szó első e betűje helyett v betű*

Ezeken felül beazonosítottunk három állandó, az összes felülnyomott íven megtalálható 'anomáliát'. Az első a 'MAGYAR' szó Y betűjének kissé magasabban lévő pozíciója a szó többi betűjéhez képest, a 16. és 66. ívhelyeken (lásd 7. ábra); a második 'MAGYAR' szó G betűjének részben hiányzó felső része (lásd 8. ábra) a 26. és 76. ívhelyeken; a harmadik pedig a 'KORMÁNY' szó Á betűjének törött bal lába (lásd 9. ábra) a 47. és 97. ívhelyeken. Ezek az állandó anomáliák vagy hibás betűszedés, vagy sérült betűdúcok eredményei, és nem nevezhetők hibának, hiszen nem a nyomólemez készítése során keletkeztek.

Megjegyzés: A nyomdászsztrájk miatt laikusok végezték a munkálatokat, ezért ***szedési hibákban*** bővelkedik a felülnyomás.

7. ábra *Anomália #1: A 'MAGYAR' szó Y betűje kissé feljebb szedve*

8. ábra *Anomália #2: A 'MAGYAR' szó G betűjének teteje hiányzik*

9. ábra *Anomália #3: A 'KORMÁNY' szó Á betűjének a lába törött (kép elforgatva)*

A NEMZET1 hiba ismétlődése és a három anomália valamennyi íven megtalálható volta kapcsán leszögezhetjük, hogy egyetlen nyomólemez készült és közvetlenül erről nyomtatták az összes SZEGED felülnyomatot. Nem készültek egyedi fém nyomólemezek. A mesterlemezt a

[1] ***Megjegyzés***: A nyomdászsztrájk miatt laikusok végezték a munkálatokat, ezért ***szedési hibákban*** bővelkedik a felülnyomás.

König nyomdában rakták össze; eredetileg az első ívtípus méretéhez (Arató-nagyságú bélyegek) igazították. Következésképpen először az Aratós, Károly/Zita és Hadisegély III. íveket nyomták felül, mert a nyomóforma mérete ezeknek felelt meg.

Mint azt már említettük, sokféle anomáliát találtunk, a leggyakoribbak a részben vagy egészben hiányzó betűk és számjegyek.

Úgy tűnik, az idő előrehaladtával egyre szaporodtak az ilyen típusú hibák. Ugyanis, noha a nyomóforma sértetlen lehetett az eljárás kezdetén (a König nyomdában először készült Aratós felülnyomás betűi szépek és majdnem teljesek), a betűk és számok egy része a használat során fokozatosan "eltűnt".

Észleltünk pl. a szavak közti távolsági különbséget néhány Parlament és Portóbélyegív felülnyomásánál. Azt is tapasztaltuk, hogy a nyomóforma a 2. sor három legjobboldali ívhelyein károsodott legjobban. Ez a felülnyomás károsodott betűiben nyilvánult meg. (lásd 10. és 11. ábrák).

Ez fontos megfigyelés volt, hiszen ez a sérülés csak a 2. nyomdában készült felülnyomatokon jelentkezik. Ez is segített minket a felülnyomási sorrend meghatározásában.

***10. ábra**. A 68-70. ívpoziciók nyomóformájának sérüléséből származó hibás felülnyomás nagyítása*

***11. ábra**. Kilencesblokkok az 58-60, 68-70, 78-80-ik ívhelyekről, balra: 25f Magyar Posta Arató, jobbra: A 2-es nyomdában nyomtatott hírlapbélyeg. Figyeljük meg a felülnyomás minőségének romlását a hírlapbélyeg 69-70. ívhelyein, illetve a tintafoltokat az Arató bélyegek ívszélein.*

Az általunk észlelt utolsó nagy anomália, hogy a nyomóforma jobb felső sarkában a betűtípusok különbözőek voltak. A 10. és 60. ívhelyeken a NEMZETI' szó N betűjének és a 'KORMÁNY' szó K betűjének hiányoztak a díszítései (12. ábra). A 18, 19, 68, és 69-ik ívhelyeken ugyanez csak a 'KORMÁNY' szó K betűjére igaz (13. ábra). Mikor felismertük, hogy ezek a végső anomáliák pontosan ott fordultak elő a nyomóformán, ahol nagyobb sérülések is voltak, a kirakós utolsó darabjai is a helyükre kerültek.

***12. ábra** Az 'N' betű ('NEMZETI') és a 'K' betű ('KORMÁNY') díszítetlen verziói*

***13**. ábra Csak a 'K' betű ('KORMÁNY') díszítetlen verziója*

Immár minden szükséges információ rendelkezésünkre állt ahhoz, hogy megállapítsuk a bélyegek felülnyomásának kronologikus sorrendjét a két különböző nyomási helyszínen.

Azt tudjuk, hogy a munkálatok a König-nyomdában kezdődtek, majd egy második, ismeretlen helyen folytatódtak, hogy végül ismét a König-nyomdában fejeződjenek be. Azt is tudjuk, hogy a felülnyomást félíveken (5*10) végezték, először az ív felső, majd az alsó részén.

Következő fontos nyomunkat a NEMZETI szó I betűje helyén a 33-as és 83-as ívhelyeken (is) található 1-es számjegy tanulmányozása eredményezte. Azt láttuk, hogy a 'NEMZET1' szó N betűjének bal felső sarka egyes íveken hiányzott, másokon ép volt (14. ábra*)*

Az Arató/Köztársaság, a 2f és 3f-es Arató, illetve a Hadisegély bélyegeken mindkét pozícióban ép volt az N betű bal felső sarka. Mindezeket az íveket teljes egészükben a König nyomdában nyomták felül.

14. ábra *A 'NEMZET1' N betűjének bal felső sarka hiányos*

További, Arató-méretű íveken, melyeknek felső részét az első, alsó részét a második nyomdában nyomták felül, a 33-as ívhelyen teljes az N betű, az alsó részen lévő 83-as ívhelyen viszont hiányos.

Viszont a Hírlap, a Sürgős, a Parlament és a Portó íveken MINDKÉT pozícióban hiányos az N betű. Ez azt bizonyítja, hogy mivel a második nyomdában felülnyomott ívek mindegyikén hibás az N betű, ennek a sérülésnek a második nyomdában kellett megtörténnie. Vagyis az első nyomdában történt olyan felülnyomásoknak, ahol mindkét ívhelyen sérült az N, a folyamat végén, a második nyomdából az elsőbe történt visszatérés UTÁN kellett lezajlaniuk.

Mivel a Sürgős, a Parlament és a Portó felülnyomások mindegyikén mindkét N betű sérült, ezek készültek utoljára, a König nyomdába történő visszatérés után.

Lassan összeáll a teljes kép. Először az Arató/Köztársaság bélyegeket nyomták felül. Ezeket, a felső sarkaikban az eredeti értékszám kitakarására szánt kis rombuszokat (lásd a *38. ábrán* lévő próbanyomatot) is tartalmazó felülnyomásokat teljes egészükben a König nyomdában végezték. Ezeken az íveken sem a 33-ik, sem a 83-ik ívhelyen nem sérült az N betű.

Ezután a nyomóforma minden egyes elemének felső sarkából eltávolították a kis rombuszokat és a munka az Aratós, a Károly/Zita és a Hadisegély bélyegívek felülnyomásával folytatódott. Ezen ívek egy részének mind az alsó, mind a felső felét felülnyomták.

Ám egy másik részükön még csak a felső ívfelekkel végeztek, mikor kitört az általános sztrájk. A munkát áttelepítették a második nyomdába, ugyanazzal a tapasztalatlan személyzettel. A nyomóforma átszállítása, esetleg az új helyen végzett munka kezdeti fázisa során a NEMZETI szó N betűje megsérült, valamint a nyomóforma három képén jelentős sérülés keletkezett a 68, 69 és 70-s ívhelyeken (lásd 10. ábra). A kettes nyomdában felülnyomott valamennyi íven látható ez a két hiba.

A második nyomdában először felülnyomták a maradék Aratós készlet felső ívrészeit, majd az összes maradék alsó ívrészt. Ezután kissé újrakonfigurálták a nyomóformát és felülnyomták a teljes

Hírlapbélyegkészletet. Ezeken is megtalálható a sérült N mindkét pozícióban, illetve a nyomóforma három ívhelyet érintő komolyabb sérülése.

Ez a felülnyomási szekvencia szépen illeszkedik a Szeged kiadások legismertebb nyomási hibájához, a Hírlapbélyegek 41. ívhelyén található, lefelé olvasandó MAGYAR szóhoz. Ez a hiba a 3 filléres Arató/Köztársaság bélyegen is megtalálható.

Az történhetett, hogy az Arató-méretű ívek felülnyomásának legvége felé megsérült, vagy kiesett a MAGYAR szó a nyomóforma bal alsó sarkából. Mikor ezt visszahelyezték a formába, véletlenül elforgatták 180 fokkal, ezért felfelé helyett lefelé lett olvasható (lásd 15. ábra). Ezt az újonnan keletkezett problémát nem észlelték és így a hírlapbélyegek nyomtatása során végig megmaradt.

15. ábra A fordított állású 'MAGYAR' szó a Hírlap és a 3f Arató/Köztársaság bélyegívek 41. ívhelyein

A hiba végigkíséri a Hírlapbélyegívek felső felének a felülnyomását, de végül észlelték, és ezért az alsó ívrészek felülnyomásának megkezdése előtt ki is javították, így az alsó ívrészeken nem jelentkezett.

A Szegeden június 16-án kezdődött általános munkássztrájk 6-7 napig tartott. A nyomdásztrájk ugyan már 10 nappal ezelőtt megkezdődött, de ennek ideje alatt a König nyomda működött és a postai alkalmazottakból és katonákból álló *ad hoc* személyzet folytatta a felülnyomásokat. Surányi szerint a König nyomda tulajdonosa 16-án már nem akart kinyitni, ezért vitték át a munkálatokat egy másik nyomdába. A költözéshez szükséges időt 1 napra feltételezve a személyzetnek nagyjából egy hete maradt a felülnyomatlan, illetve félig felülnyomott Arató-méretű ívek, valamint az összes Hírlapbélyegív felülnyomásának elkészítésére, mielőtt 23-án a sztrájk befejeződött és a projekt visszaköltözhetett a König nyomdába. Véleményünk szerint a teljes projekt nagyobb része a második nyomdában zajlott. A végül 7000-nél is több felülnyomott ívből 2171 készült teljesen a König nyomdában az első fázisban. Ekkor a teljes bélyegkészlet, köztük ismeretlen számú félig felülnyomott ív átkerült a második nyomdába.

A birtokunkban levő bélyegek nem túl tudományos vizsgálata azt mutatja, hogy a legtöbb érték elég egyenletesen oszlott meg a két nyomda között (azaz az első nyomdában félig felülnyomott ívet a második nyomdában fejezték be), de néhány érték (20f Károly / 15 + 2f Hadisegély III) alapvetően a második nyomdából származik (azaz ezeknél az ív mindkét felét itt nyomták felül). Az első nyomdába történő visszatérés után még 1353 ívet nyomtak itt felül. A sztrájk végeztével a munkások szívesebben dolgoztak a König nyomdában, egyrészt mert valószínűleg ennek jobbak voltak a munkakörülményei és berendezései, másrészt itt szakemberek végezhették a tevékenységet, akiknek első feladata a nyomóforma kijavítása volt. Mint azt korábban említettük, a nyomóforma 10-ik ábrán látható sérülése pontosan azon a helyen volt, ahol az új betűtípusok anomáliái találhatóak (*12 és 13. ábrák*). Látszólag nem volt elegendő

készlet a Romana Antiqua típusú K és N betűkből, ezért használták a díszítetlen betűket.

A javítások elkészültével a nyomóformát még módosították a Sürgős bélyegek portós felülnyomása céljából: a NEMZETI szó fölé betoldottak egy *50 (100) Porto 50 (100)* szövegű sort. A felülnyomási szekvenciában a Sürgős bélyegek jöttek, mert ezek mérete hasonló volt a Hírlapbélyegekéhez.

A Sürgős bélyegek felülnyomásának befejezése után a nyomóformát átalakították vízszintes irányúra és ezzel nyomták felül a Parlament bélyegeket (bár néhány Parlament ív új értékkel felülnyomása később készült), majd, utolsóként, egy újabb átalakítás után a Portóbélyeg ívek jöttek.

Ezen utolsó három ívtípus mindegyikén megtalálható a NEMZETI szó sérült N betűje (*14. ábra)* a 33. és 83. ívhelyeken, a dísztelen K és N betűk a 10. és 60. ívhelyeken (12. ábra), valamint a dísztelen K betűk a 18, 19, 68 és 69-ik ívhelyeken (*13. ábra*). Ezek az ívek a König nyomdában készültek, a visszatérés után.

A felülnyomatok kiadásának hivatalos dátuma június 28. Ez annyit jelent, hogy a szegedi 1-es postahivatalban ezen a napon kapható volt néhány felülnyomott bélyeg. Az, hogy a teljes, 46337 korona névértékű készlet ott volt-e aznap, nagy kérdés.

Valószínű, hogy csak a több száz ívben felülnyomott Aratós és Arató/Köztársaság bélyegek voltak kaphatóak. Azt gondoljuk ugyanis, hogy a König nyomdába június 23-án történt visszatérés után megmaradt munkafázisok (a nyomóformák kijavítása, 1353 ív (Sürgős, Parlament és Portó) felülnyomása, a nyomóforma fentiekben leírt, három alkalommal történő módosítása még az immár tapasztalt szakmunkásokból álló személyzetnek is elég nagy feladatot jelenthetett. Lehetséges tehát, hogy akár a teljes elkészült adagot le tudták szállítani, de az is, hogy nem. Mindenesetre június vége felé az 1-es posta megkezdhette a pénzügyi elszámolást a Védelmi Ligával és a francia katonai misszióval is.

Mindezek figyelembe vételével a Szeged felülnyomatok elkészítési sorrendje az alábbiakban foglalható össze:

Megkezdődik a munka a König nyomdában (1-es nyomda)

- Az Arató/Köztársaság ívek új értékekkel történő felülnyomása (lásd lentebb erről a témáról)
- Az így előállt ívek felülnyomása (felső, majd alsó ívfelek)
- Megkezdődik az Aratós, a Károly/Zita és a Hadisegély ívek felülnyomása (a 2 és 3 filléres Arató, illetve 10+2f Hadisegély bélyegek mindkét ívfele, a többinél a felső ívfél)
- A projekt átköltözik a 2-es nyomdába:
- Befejeződik az Arató, Károly/Zita és Hadisegély ívek felülnyomása (a König-nyomdából áthozott, megkezdett ívek alsó felének felülnyomása, a többinél a teljes ív felülnyomása)
- A Hírlapbélyegívek felülnyomása (felső és alsó ívfelek)
- A projekt visszaköltözik a König nyomdába a maradék készlet befejezésére (az alanti ívek felső és alsó ívfelei):
- Sürgős bélyegek felülnyomása
- Parlament bélyegek felülnyomása

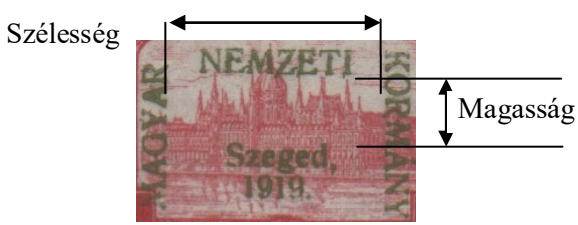
- Parlament bélyegek felülnyomása új értékkel
- Portóbélyegek felülnyomása

A NYOMÓFORMA ÁTALAKÍTÁSA

Ahogy említettük, minden olyan alkalommal, amikor más méretű ív felülnyomását kezdték meg, szükség volt a betűdúcokat tartalmazó formák átalakítására. Igazából ez nem volt egy óriási feladat. Az alanti táblázat az öt különböző ívtípus felülnyomatának szélességi és magassági adatait tartalmazza: Szélesség = a 'MAGYAR' és a 'KORMÁNY' szavak közötti távolság mm-ben; Magasság = a 'NEMZETI' és a 'Szeged' szavak közötti távolság mm-ben:

1.tábla

	Szélesség	Magasság)
Arató	14,5	10,0
Újság	14,5	10,0
Expressz	14,5	5,5
Parlament	16,0	5,5
Portó	16,0	10,0

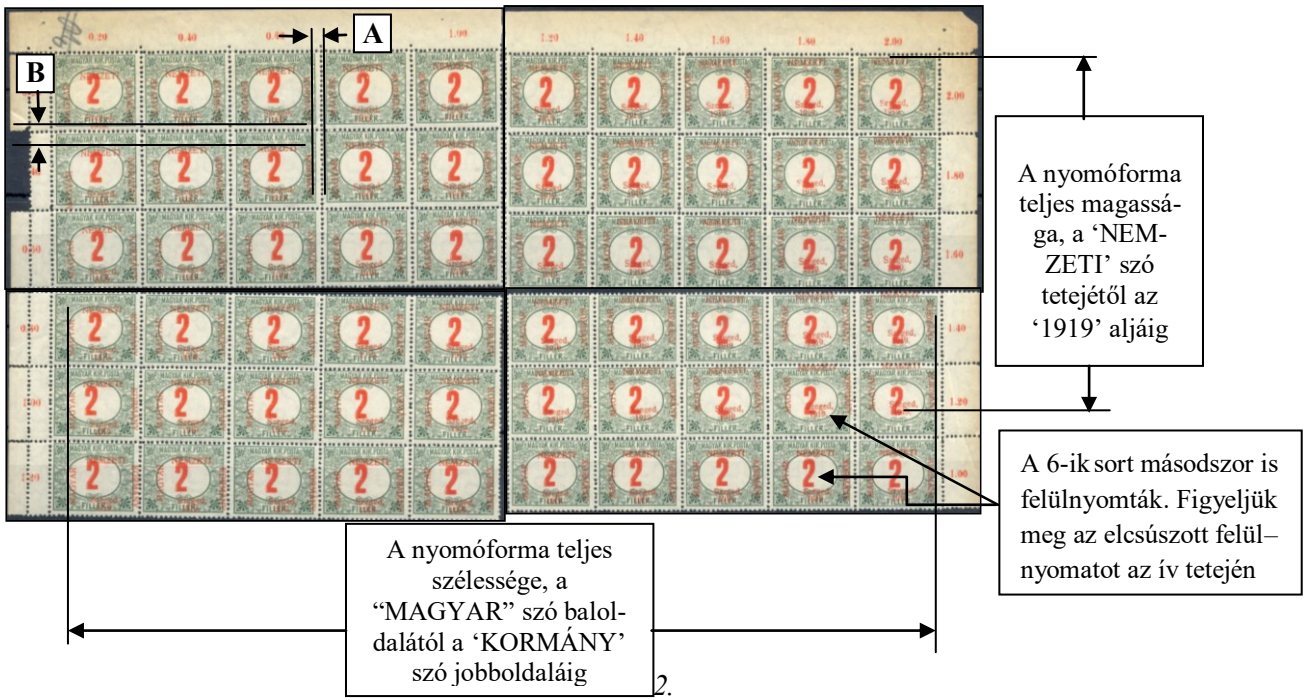

Pusztán a felülnyomásnak a szemszögéből nézve, az Arató, Károly/Zita és Hadisegély bélyegek felülnyomása után a Hírlapbélyegre való átálláshoz semmilyen tennivalóra nem volt szükség. A Sürgős bélyegek felülnyomásához a NEMZETI szót 4,5mm-rel lejjebb kellett helyezni, valamint hozzá kellett adni a Porto szót és az 50-es vagy 100-as számot. A Parlament bélyegek felülnyomásához a MAGYAR és a KORMÁNY szavakat 1,5mm-rel széjjelebb kellett húzni egymástól. A Portóbélyeghez pedig a NEMZETI és a Szeged szavakat vissza kellett helyezni eredeti pozícióikba.

A nyomóforma átalakításában a legtöbb munkát igénylő feladat az egyedi felülnyomási beállítások sorainak és oszlopainak a távolság-beállításai voltak egymáshoz képest. A Szeged íveken sem a vízszintes, sem a függőleges távolságok beállítása nem sikerült tökéletesen és ezért kissé egyenetlenek.

Az Arató, Károly/Zita és Hadisegély bélyegekről a Hírlapbélyegekre történő átállásnál az egyedi oszlopok távolságait fél milliméternél is kevesebbel kellett megnövelni. A Sürgős bélyegek felülnyomásához a nyomóforma oszlopait ezzel a fél milliméterrel kellett visszaállítani. A legnagyobb átalakítási munka a Parlament és a Portó bélyegek felülnyomásához kapcsolódott, hiszen itt sokkal szélesebb és sokkal alacsonyabb nyomóformára volt szükség.

A Parlament bélyegeknél az oszlopok közötti távolság 11,3 mm-rel nőtt, a sorok közötti távolság pedig 5,25 mm-rel csökkent. A Portóbélyegekhez szükséges, utolsó átalakítás során az oszlopok 7,2 mm-rel újra közelebb kerültek egymáshoz, míg a sorok 1 mm-rel eltávolodtak egymástól. Az oszlop- és sortávolságok kissé egyenetlenek voltak, amit az alanti táblázat is mutat.

2.

	A felülnyomás oszlopainak távolsága (A)	A felülnyomás sorainak távolsága (B)	A nyomóforma teljes szélessége
Arató /Hadisegély	3,00 - 3,50 mm	10,00 mm	211 mm
Károly/Zita	3,00 - 3,50 mm	10,00 mm	211 mm
Újság	3,50 - 4,50 mm	10,00 - 10,50 mm	216 mm
Expressz	3,00 mm	9,00 mm	210 mm
Parlament	12,50 - 13,25 mm	10,50 mm	312 mm
Portó	5,25 - 5,75 mm	5,50 mm	247 mm

Felületes szemlélő számára az Arató méretű bélyegeken (Arató, Károly/Zita, Hadisegély) lévő oszlopok, illetve sorok távolsága ugyanakkorának tűnik, de valójában mérhető különbségek vannak (± 0.5mm).

Ráadásul az eredeti íveken az Állami Nyomda nem ellenőrizte szorosan a távolságokat, ezért egy íven belül is tapasztalható hasonló mértékű eltérés, ± 0.5 mm.

Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a Szeged felülnyomat nem pontosan ugyanoda került az eredeti bélyegeken. A nyomdászok ezeket az eltéréseket elfogadhatónak tartották.

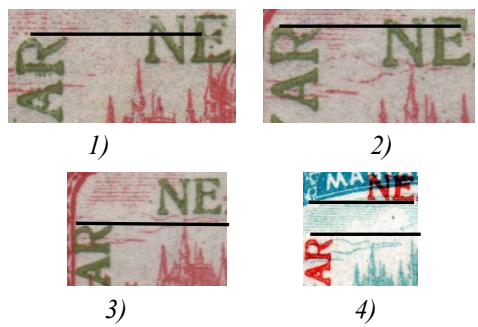
[A hírlapbélyegíveknél mind a vízszintes, mind a függőleges távolságok 4.0 mm-esek a bélyegek között. Az Aratósoknál ez vízszintesen ~3,5 mm, függőlegesen ~2 mm. A 16. ábra mutat egy példát arra, hogyan befolyásolta ez a kismértékű méretkülönbség a felülnyomat elhelyezkedését. Jól érzékelhető különbség van a KORMÁNY szó szomszédos bélyegeken lévő elhelyezkedése között.]

16. ábra *A bélyegek között lévő normális, szélesebb fehér csíkok kicsi, de érzékelhető különbséget okoztak a felülnyomatok bélyegeken lévő elhelyezkedésében.*

AZ ÁTALAKÍTÁSSAL OKOZOTT VÁLTOZATOK

AZ 50 bélyeg felülnyomásán található összes szó egymáshoz viszonyított pozíciója teljesen állandó volt. Ám amikor a nyomóformát a Parlament bélyegek nyomására alakították át, ez az állandó viszony megtört. Ezt legjobban a 'MAGYAR' szó demonstrálja. A Parlament bélyegek egyes értékein a 'MAGYAR' szó jobb oldala a 'NEMZETI' szó tetejéig is ér. Más értékeken 1-2 mm-rel lejjebb van. A teljes Parlament ívek 38. és 88. ívhelyén a 'NEMZETI' és a 'Szeged' szavak között a szokásos 5,5 mm helyett 10 mm a távolság (lásd *17. ábra*). Ezt a hibát később kijavították, mert vannak olyan ívek, melyeknek alsó felén, a 88. ívhelyen már helyes ez a távolság. A 'MAGYAR' szó pozíciója a Portóbélyegeken is változó, és a 11. és 61. ívhelyeken annyira lent van, hogy a bal oldala 1 mm-rel lejjebb van, mint az '1919' alja (lásd *18. ábra*). A 15. és 65. ívhelyeken a 'NEMZETI' szó vége, a 'ZETI' lejjebb van, mint az eleje, a 'NEM' (lásd *19. ábra*). Végül a 10. és 60. ívhelyeken a Szeged szóban 'Szvged' betűhiba van (ezt a *6. ábrán* láttuk).

1) *2)*

3) *4)*

17. ábra *A 'MAGYAR' szó R betűjének a 'NEMZETI' szó N betűjéhez viszonyított helyzete a Parlament íveken:*

1.) a leggyakoribb távolság,

2) második leggyakoribb távolság,

3) a 14/64. ívhelyeken lévő távolság,

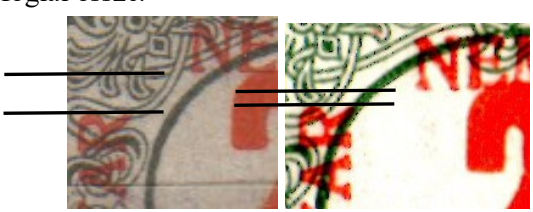
4) a 38/88. ívhelyeken lévő, radikálisan eltérő távolság

3. táblázat

1	1	1	1	2	1	2	1	2	2
1	1	1	3	1	1	2	2	2	2
1	1	1	1	1	1	2	1	2	2
1	1	1	1	1	1	2	4	2	2
1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
1	*	1	1	2	1	2	1	2	2
1	1	1	3	1	1	2	2	2	2
1	1	1	1	1	1	2	1	2	2
1	1	1	1	1	1	2	4 (3)	2	2
1	1	1	1	1	1	2	2	2	2

A 17. ábrán található e négy távolságérték Parlament íven belüli elrendezését mutatja a 3. táblázat. A 62. ívhelyen található '*' egy olyan távolságot jelöl, ami az egyes és kettes verziók hibridjének tűnik, de nem akkora eltéréssel, hogy önálló típusnak tekintsük. Az általunk összeállított, túl nagy mintának nem tekinthető, összesen két teljes íven (75f and 1K), a négyes típus megtalálható a 75 filléres ív 38. és 88. helyén is, ám az 1 Koronásnál a 88-as ívhelyen már a 3. típus van, ami azt mutatja, hogy az alsó ívrészek nyomása során valamikor kijavították a nyomóformát.

Hasonló dolog történt a nyomóforma Portóbélyegek részére történő (utolsó) átalakításakor. A MAGYAR és NEMZETI szavak Arató-méretű bélyegeknél lévő felülnyomatain megfigyelhető egyenletes, gondos távolságbeállítás itt már távolról sem teljesült. A Parlament bélyegekhez hasonlóan ezeknél is négy különböző távolság figyelhető meg a 'MAGYAR' szó R betűje és a 'NEMZETI' szó N betűje között, melyeket a 18. ábra foglal össze.

1) *2)*

3) *4)*

5) 67. ívhely

18. ábra A 'MAGYAR' R betűjének helyzete a 'NEMZETI' szó N betűjéhez képest a Portóíveken (balról jobbra): 1) leggyakoribb távolság, 2) szűkebb távolság (0.5 mm), 3) átlapolódó helyzet a 40/90-ik ívhelyeken, 4) szélesebb távolság (2.75 mm), 5) radikálisan eltérő távolság (4.0 mm) a 11/61-ik ívhelyeken.

Az **1)-es** típusnál az R betű bal oldala és az N betű alja közötti távolság 0.8 és 1.5 mm között változik. Ezek között már nem tettünk különbséget, mert szemre nagyon hasonlóak. A **2)-es** típus szemre is lényegesen szűkebb az előzőnél. A 67-es ívhelyen (melyet a 4. táblázatban piros 1-es jelöl) az R betű után egy nyomdai jel található. A 17-es ívhelyen ez a jel sokkal kevésbé feltűnő. A kezdeti gondos munka fellazulásának oka a nyomdászokra nehezedő nyomás lehetett a munka mielőbbi befejezése érdekében.

4. táblázat

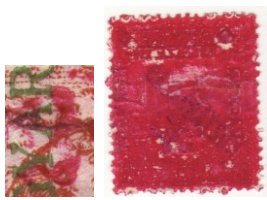
1	**2**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
5	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
1	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**1**	**1**
1	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**1**	**3**
1	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**
1	**2**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
5	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
1	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**1**	**1**
1	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**1**	**3**
1	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**1**

19. ábra *A Portóbélyegeken a 'NEM' és 'ZETI' szórészek elcsúszása a 15. és 65. ívhelyeken*

ÉRTÉKFELÜLNYOMÁS

A szegedi felülnyomás előtt két Arató bélyegívet felülnyomtak (véleményünk szerint, ld. 20. ábra).

20. ábra *Elrontott felülnyomott bélyeg, a hátoldalon teljesen tintásan. Figyeljük meg, hogy a '(MA)GYAR' felülnyomat zöld betűi a kármin '2'-es fölött helyezkednek el (ez legjobban az 'Y' betűnél látható)*

Mintegy 500-500 ív készült a 3f-es Arató, illetve a 2 filléres Arató/Köztársaság bélyegekből. Ezen felül 50 ívet készítettek még az 1 Koronás Parlament ívekből is, de ezt valószínűleg a szegedi felülnyomás elvégzése után. E 3 felülnyomás során egyetlen betűszedési variáció történt: a 3 filléres Aratós ívek '45'-ös számán.

A 3f Arató bélyegek 45 filléres értékfelülnyomatán a '4'-es számjegy nyitott a 9, 10, 71, 72 és 73-ik ívhelyeken (lásd 21. ábra). A négyes számjegy függőleges lába egyértelműen sérült, a baloldali lefele lejtő vonal pedig jóval vastagabb az eredetinél (22. ábra). Mivel a 4-es számjegy két típusa nem ugyanazokon a relatív ívhelyeken fordul elő az ívek alsó és felső részén, és mivel a teljes ív 5. és 6. sora között nincs észrevehető eltolódás, ezt a felülnyomást a teljes íven egyszerre kellett végezzék, 10*10-es fomátumban. A felülnyomandó ívek nagy száma miatt a nyomdászok nem végeztek pontos munkát. A felülnyomott számjegyek helyzete ívről ívre jelentősen különbözik. Ezt mutatja a 24. ábra.

21. ábra (balra) *A felülnyomott '4'-es nyitott típusa*

22. ábra (jobbra) *A felülnyomott '4'-es zárt típusa*

23. ábra *A 8-9-10-es ívhelyeken lévő felülnyomott számok. Az '5'-ös felső zászlója a 8-as ívhelyen egy vékony vonal, a kilencesen pedig részben hiányzik.*

24. ábra *A '20'-as felülnyomás három különböző színárnyalata: (balról jobbra) kármin, piros, téglapiros. Figyeljük meg azt is, hogy a felülnyomás három különböző helyen található.*

A SÜRGŐS BÉLYEGEK PORTÓS FELÜLNYOMÁSA

Ezt a felülnyomást külön kell kezelnünk a következő, hiányzó betűket és számokat bemutató résztől, mert az egysoros felülnyomásnak eltérő, sajátos verziói vannak.

25. ábra *(balra) Majdnem teljesen hiányzó 't'*

26. ábra *(jobbra) Az '50'-es 0-sa lecsúszott*

27. ábra *Az '50'-es 5-öse lecsúszott*

A 'Portó' szó t betűje majdnem teljesen hiányzik a 2f-es Sürgős bélyegek 50f-rel felülnyomott íveinek 4. 54, 35. és 85. ívhelyein (lásd 25. ábra). Ugyanezen a bélyegen az 1 és 51-es ívhelyeken a jobboldali szám 0 számjegye lecsúszott (lásd 26. ábra), míg a 37 és 87-ik ívhelyeken a baloldali szám 5-ös számjegye csúszott le (lásd A 100f-rel felülnyomott 2f Sürgős bélyegeken a 6 és 56-os ívhelyeken a jobboldali szám második 0-ás számjegye csúszott le (lásd Ezenfelül az e bélyegek felülnyomásához használt nyomóformának a 3. oszlopát látszólag rosszul állították be. Birtokunkban van egy 25-ös tömb az ív bal felső sarkából és ezen a harmadik oszlop minden bélyegén vagy alig látszik, vagy egyáltalán nincs ott a '100 Portó 100' felülnyomás (lásd

28. ábra *Lecsúszott '0' a '100'-ban*

29. ábra *Gyengén látható '100 Portó 100' felirat a harmadik oszlop bélyegein*

HIÁNYZÓ BETŰ ÉS SZÁMJEGY HIBÁK

Hiányzó vagy részben hiányzó betűk és számjegyek az 5*10-es nyomóforma több helyén is előfordulnak. A legtöbb ilyen hiba a Szeged szót, illetve az 1919-es évszámot érinti. A felülnyomási projekt kezdetén nem voltak ilyen hiányosságok, amit a König nyomdából származó, szinte hibátlan ívek bizonyítanak. Néhány karaktert eleve rosszul illesztettek be az eredeti 5*10-es nyomóformába, de jóval több vált fokozatosan problémássá a felülnyomási folyamat során. Ezért valamennyi ilyen hibát menet közbeninek kell tekintenünk, tehát kezdetben jók voltak és a nyomási folyamat során valamikor elromlottak.

AZ '1919' HIÁNYZÓ SZÁMAI

- 1919: Az első '1'-es felső része egy idő után hiányozni kezdett a 48-as és 98-as ívhelyeken, majd a vége felé már a teljes számjegy hiányzott. (30a ábra)

- 1919: A ‘91’ felső része hiányzik a 33-as és 83-as ívhelyeken (30b ábra)
- 1919: A második ‘1’-es felső része egy idő után hiányozni kezdett a 36-as és 86-as ívhelyeken (30c ábra). Ugyane részben hiányos az 5-ös ívhelyen (30d ábra), ám fokozatosan teljesen eltűnik az 55-ön (30e ábra).

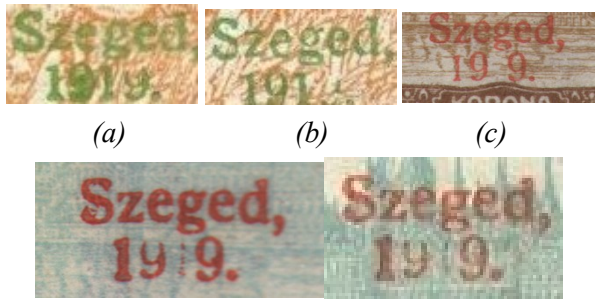

(a) (b) (c)

(d) (e)

- 30. ábra Az ‘1919.’ hiányzó számjegyei
- 1919: A második ‘9’-es nagyon gyengén volt látható a 7-es és 57-es ívhelyeken (31a ábra), majd lasan teljesen eltűnt (31b ábra).
- Az ‘1919’ hiányzó számjegyei elsősorban az Aratós és a Hírlapbélyegeken fordulnak elő. A Parlament bélyegeken egyedül az 5-ös (31c ábra) és 55-ös (31d ábra) ívhelyeken hiányzik az első 1-esé és meglehetősen halvány a 34-es és a 84-es ívhelyeken is (31e ábra).
- A Portóbélyegeken nincs hiba az ‘1919’-es évszámban.

(a) (b) (c)

(d) (e)

31. ábra *Az ‘1919’-ből hiányzó további számjegyek*

A ‘SZEGED,’ SZÓ HIÁNYZÓ BETŰI

A ‘Szeged,’ szó betűhiányai is főleg az Aratós és Hírlapbélyegeken fordulnak elő. Ezeken:

- Szeged: A ‘Szeged’ ‘z’ betűje részben hiányzik (32a ábra), illetve a későbbi példányokon teljesen hiányzik (32b ábra) a 38-as és 88-as ívhelyeken.
- A ‘z’ gyengén látszik a 23-as és 30-as ívhelyeken (32c ábra), és majdnem teljesen láthatatlan a 73-as és 80-as ívhelyeken (32d ábra).
- A ‘z’ részben hiányzik a 39-es ívhelyen (32e ábra) és majdnem teljesen láthatatlan a 89-esen (32f ábra).

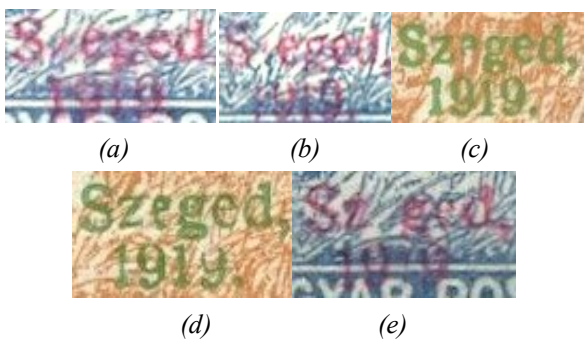

(a) (b) (c)

(d) (e) (f)

32. ábra *A ‘Szeged,’ szó hiányzó betűi*

- Végül majdnem teljesen hiányzó ‘z’ betű található csak az alsó ívfélen, a 75-ös és 91-es ívhelyeken (33a és 33b ábra).
- Szeged: A ‘Szeged’ szó első ‘e’ betűje majdnem teljesen láthatatlan a 28-as és 78-as ívhelyeken (33c és 33d ábra).
- Ismét csak az alsó ívfélen fordul elő egy majdnem teljesen hiányzó ‘e’ betű az 56-os, illetve egy teljesen hiányzó a 96-os ívhelyen (33e ábra).

(a) *(b)* *(c)*

(d) *(e)*

33. ábra *A ‘Szeged,’ szóból hiányzó további betűk*

- Szeged a Parlament bélyegeken: Teljesen hiányzó ‘e’ betű a 6-os ívhelyen (34a ábra), és részben hiányzó ‘e’ betű az 56-oson (34b ábra).
- Szeged az Arató bélyegeken: A ‘Szeged’ ‘g’ betűje részben hiányos a 45-ös ívhelyen (lásd 34c ábra) és majdnem teljesen hiányzik a 95-ösön (lásd 34d ábra).

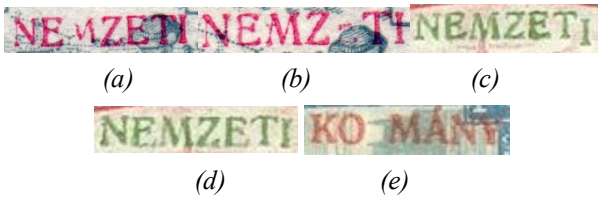
(a) *(b)*

(c) *(d)*

34. ábra *A ‘Szeged,’ szó hiányzó betűi*

A ‘NEMZETI’ ÉS ‘KORMÁNY’ SZAVAK HIÁNYZÓ BETŰI

- NEMZETI: A ‘NEMZETI’ szó ‘M’ betűje részben hiányzik az Arató bélyegek 71. ívhelyén (lásd 35a ábra).
- NEMZETI: A ‘NEMZETI’ szó második ‘E’ betűje majdnem teljesen hiányzik az Arató bélyegek 82. ívhelyén (lásd 35b ábra).
- NEMZETI: A ‘NEMZETI’ szó ‘I’ betűje lecsúszott a Parlament bélyegek 32-ik és 82-ik ívhelyein (*lásd* 35c ábra).
- NEMZETI: A ‘NEMZETI’ szó ‘T’ betűje kissé magasabban van a Parlament bélyegek 34-ik és 84-ik ívhelyein (lásd 35d ábra).
- KORMÁNY: A ‘KORMÁNY’ szó ‘R’ betűje teljesen hiányzik a Parlament- és a Portóbélyegek 39-ik és 89-ik ívhelyein (lásd 35e ábra).

(a) (b) (c)

(d) (e)

35. ábra *A 'NEMZETI' és 'KORMÁNY' szavak hiányzó betűi*

Valamennyi fent felsorolt hiányzóbetű-hiba gyakori előfordulása a gyengén nyomtatott, részben hiányzó vagy majdnem teljesen hiányzó megjelenés. Majdnem teljesen akkor hiányzik egy betű, ha csak egy kis része látszik. 100%-ban hiányzó betűk meglehetősen ritkák.

MEGFIGYELÉSEK A FELÜLNYOMATOK HIÁNYZÓ VAGY RÉSZBEN HIÁNYZÓ BETŰI ÉS SZÁMJEGYEI KAPCSÁN

Ezeknek az "anomáliáknak" az előfordulása a nyomóformák elhasználódásával egyre gyakoribbá vált, főleg a második nyomdában. Emiatt leggyakrabban a második nyomdában utoljára felülnyomott Hírlapbélyegeken fordulnak elő. A König nyomdába történt visszatéréskor a nyomólemezeket kijavították, ahogy azt korábban leírtuk. Ugyanekkor a betűdúcok hiányait is pótolták, így minden karaktert helyesen nyomtattak. Ezután először a Sürgős bélyegek portós felülnyomása következett, amiken – a számjegyek minden felülnyomásra jellemző hibáitól eltekintve – a hiányzó karakterek előfordulása rendkívül ritka. Az Arató méretű bélyegekre jellemző részleges vagy teljes betűhiányok itt nem találhatók meg. A nyomóforma következő, Palament bélyegekre történő átállításánál, ismeretlen okokból, egy egyedi betűhiba-változat jött létre ('KO_MÁNY'), ami a Portóbélyegek felülnyomásánál is folytatódott. Esetleg azért nem figyeltek fel rá, mert nagyon közeledett a határidő, talán június 28, amikor a bélyegeket árusítani kezdték. A Parlament bélyegek néhány ívhelyén ezen felül is találhatók részben vagy egészben hiányzó karakterek.

EPILÓGUS

A Posta 11-es számú, 1920. február 20-án kiadott rendelete az ország megszállt területein kiadott valamennyi, a Magyar Posta által jóvá nem hagyott bélyeget bérmentesítésre érvénytelennek nyilvánította. (Az egyetlen kivétel a Budapestről jóváhagyott Baranya I-es kiadás volt.) Noha a Szeged kiadások egy olyan kormány hivatalos kiadásai voltak, mely az 1920-ban hivatalban lévő kormány jogelődjének volt tekinthető, szintén e rendelet hatálya alá estek. Ám a kiadás idején Budapesten a Tanácsköztársaság kormánya volt hatalmon, és ez nem hagyta jóvá a Szeged felülnyomatokat. A jogi csűrés-csavarás egészen 1923. november 9-ig tartott, amikor is a Miniszertanács visszamenőlegesen érvényesnek nyilvánította a kiadást. Ám, mint arra dr. Ettre 1972-es cikkében rámutat, ez a döntés sohasem jelent meg hivatalos postai rendeletként, ezért érvényessége a mai napig kérdéses.

E döntés folyományaként a Postaigazgatóság felszólította a szegedi postahivatalt, hogy szerezzen be egy teljes sorozat felülnyomatot a leendő Postamúzeum számára. Székely Ignác, Szeged már említett postai főtisztviselője válaszában kifejtette, hogy a piacon rendelkezésre álló bélyegek túlnyomó többsége hamisítvány, hiszen összesen 300 lehetséges teljes sor létezhet. Mindenesetre kapcsolatba lépett egy, 41 valódi bélyeget birtokló

gyűjtővel, aki cserébe két, 35/50 filléres Turul tévnyomatot tartalmazó ívet, négy, 600/800 filléres Arató tévnyomatot tartalmazó ívet, a Hadisegély I kiadás egy teljes ívsorát és 500kg feldolgozatlan csomagküldő szelvényt kért az 1901-1915 közötti időszakból! Ez az ajánlat aztán feledésbe merült, mikor Ács Jenő 1925 májusában eladta specializált gyűjteményét a Bélyegmúzeumnak.

1920 elején Henrik Heine és Molnár Endre hamisítványok készítéséhez elegendő mennyiségű betűdúcot lopott el a König nyomdából. Ennek eredményeképpen 3200 db hamisítvány jött létre. A helyi gyűjtők egyesülete ennek kapcsán pert indított, melyen 1925 februárjában az a döntés született, hogy a lefoglalt hamis bélyegek megsemmisítendőek. Ám, hogy ez valóban megtörtént-e, bizonytalan. Ami biztos, legalábbis Surányi szerint, hogy a hamis bélyegek vevői között mind Székely, mind Ács megtalálható. Ők mindketten szakértőnek hirdették magukat a hamisítványok felismerése terén. Szintén nagyon valószínű, hogy az Ács által a Bélyegmúzeumnak eladott bélyegek között is voltak hamis felülnyomatok.

36. ábra *Kézírásos hitelesítő jelölések, Székely Mórtól (S≦) és Ács Jenőtől (ÁcsJenő)*

Surányi hivatkozik Ács: A "Magyar Nemzeti Kormány Szeged 1919" magyar bélyegek katalógusa és leírása című, a Magyar Bélyeggyűjtő–egyesület által Szegeden 1930-ban kiadott kiadványára is.

HAMISÍTVÁNYOK

Az irodalomjegyzékben felsorolt két cikkében Lyman Caswell a méretek, illetve a felülnyomás színképelemzése kapcsán elemezte a felülnyomatokat. Forrásanyagaként a Tarján Géza, illetve a Varro Tyler által azonosított egyéb hamisítók által készített hamisítványok szolgáltak. Következtetése, hogy Tarján hamisítványai annyira jók, hogy az eredeti betűtípusok használatával kellett készüljenek. Az, hogy ezeket a hamisítványokat maga Tarján készítette vagy a Heine és Molnár által készítettek maradékkészletét dobta piacra, sosem fog kiderülni. [Cikkünk szerzőinek véleménye szerint olyan nagy mennyiségű, jó minőségű hamisítvány van forgalomban, hogy az Epilógusban említett 3,200 bélyegnél jóval többet kellett felülnyomjanak.]

A *Törvényszéki módszerek értékelése a felülnyomatok elemzése szempontjából* c. cikkében Lyman azt írja, hogy Tarján Géza időleges társának, a német bélyegkereskedő Heinz Pape-nak a 'PAPE' jelölése különleges eset. A 'Jó Pape' jelölés, mely valódi bélyeget jelöl, letisztult, rendes, valamennyi betűje jól olvasható. Általában a bélyeg bal alsó sarkában található és egy finom fém bélyegzővel készítették, mely belenyomódott a papírba is. Mérete 1,25 x 2,5 mm. A 'Rossz Pape' jelölés valódi és hamis bélyegeken is megtalálható. Betűi lehetnek töredezettek, elmosódottak vagy akár mindkettő. Valószínűleg gumibélyegzővel készült, mérete változó. Kock szerint *[Philatelic Experts,* www.filatelia.fi.experts], a 'Rossz Pape' jelölések egy részét Tarján hamisí-

totta, miután a két kereskedő között 1921-ben véget ért az üzleti kapcsolat. A 37. ábrán két példa látható.

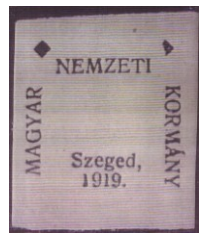

37. ábra *Fent: 'Jó PAPE' jelölés, valódi bélyegen. Lent: 'Rossz PAPE' jelölés, hamis bélyegen*

A Szeged felülnyomatokat persze mások is hamisították. Lyman szerint a 'Szeged, / 1919.'-ben levő betűk egymáshoz képesti pozíciója árulja el leginkább egy felülnyomat valódi voltát: "A hamis Szeged felülnyomatok egy része azonban könnyen felismerhető az '1919.' dátum helyzetéről. A valódi felülnyomatoknál az 1919 második egyese a Szeged g betűjének a bal sarka alatt van.

A hamisítványoknál a dátum jobbra csúszott, így ez az egyes a g betű közepe alatt található." (Figyeljük meg a megfelelő elhelyezkedést a próbanyomaton [a képet köszönjük Dr. Paul Szilágyinak] a *38. ábrán,* illetve a félrecsúszott számokat a *39. ábrán* látható hamisítványon***).***

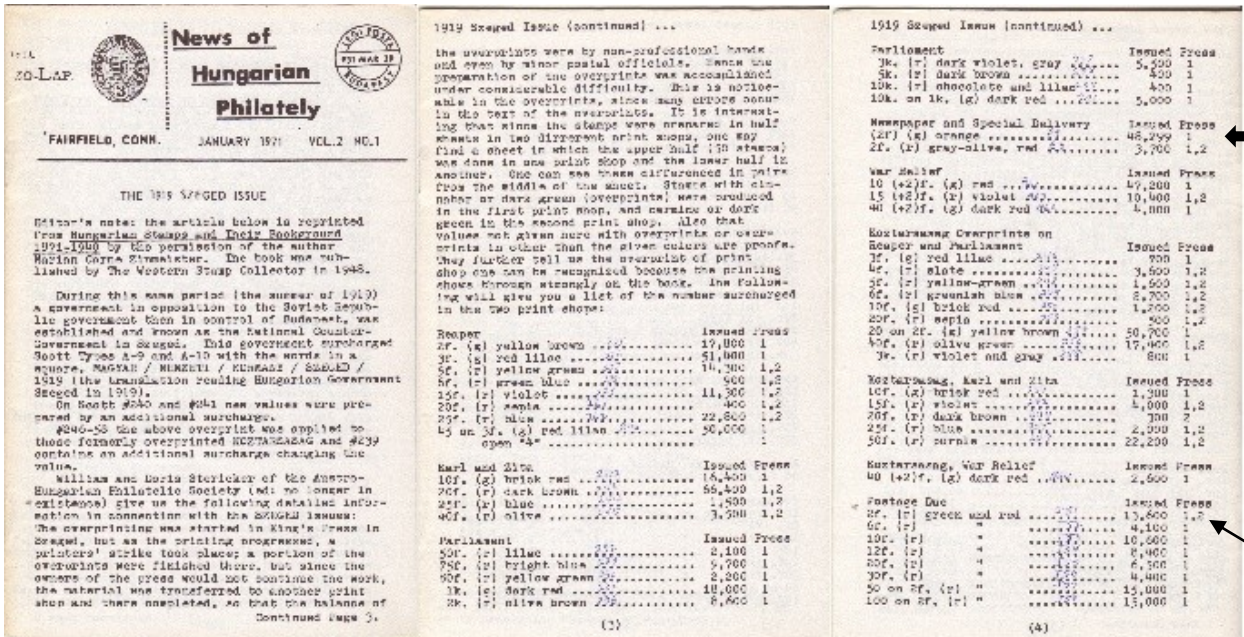
38. ábra Próbanyomat

Lyman a felülnyomat méretének az elemzésével folytatta a tanulmányozást, hasonlóan cikkünk első táblázatához. Következtetése, hogy az Aratóméretű bélyegek felülnyomatainak mérete nem különbözik a valódi és a hamis bélyegeknél. A hamis Parlament bélyegeknél azonban a függőleges távolság majdnem a kétszerese volt a valódiakénak. Ez azért lehetséges, mert ezek szerint a Parlament felülnyomat hamisításához is az Aratós beállítást használhatták. Ezen felül, a hamis felülnyomatú portóbélyegeknél a vízszintes távolság jóval kisebb, mint a valódiaknál. A hamisítók rossz távolságbeállítást használtak. A rossz méretű felülnyomatok színe is jelentősen eltér a valódi színektől.

39. ábra *Az eredeti betűtípussal készült hamisítás. A 6f Har-Vester/Köztársaság bélyegző bélyegének fordított felülnyomatának egy eredeti lapja a 2. üzletből származik. A fenti "Szeged, / 1919." nagyítása azt mutatja, hogy a második "1" az 1919-ben a középhez igazodik. a "g" a "Szeged"-ben, ami hamisítást jelez Lyman Caswell szerint.*

ZINMEISTER JEGYZÉKE A FELÜLNYOMATOKRÓL

News of Hungarian Philately

FAIRFIELD, CONN. JANUARY 1971 VOL.2 NO.1

THE 1919 SZEGED ISSUE

Editor's note: the article below is reprinted from Hungarian Stamps and Their Background 1991-1960 by the permission of the author Marian Czere Zinmeister. The book was published by The Western Stamp Collector in 1948.

During this same period (the summer of 1919) a government in opposition to the Soviet Republic government then in control of Budapest, was established and known as the National Counter-Government in Szeged. This government surcharged Scott Types A-9 and A-10 with the words in a square, MAGYAR / NEMZETI / KORMANY / SZEGED / 1919 (the translation reading Hungarian Government Szeged in 1919).

On Scott #240 and #241 new values were prepared by an additional surcharge.

#246-58 the above overprint was applied to those formerly overprinted KOZTARSASAG and #259 contains an additional surcharge changing the value.

William and Boris Sterlacci of the Austro-Hungarian Philatelic Society (wd: no longer in existence) give us the following detailed information in connection with the SZEGED issues:

The overprinting was started in King's Press in Szeged, but as the printing progressed, a printers' strike took place; a portion of the overprints were finished there, but since the owners of the press would not continue the work, the material was transferred to another print shop and there completed, so that the balance of

Continued Page 3.

(2)

1919 Szeged Issue (continued) ...

the overprints were by non-professional hands and even by minor postal officials. Hence the preparation of the overprints was accomplished under considerable difficulty. This is noticeable in the overprints, since many errors occur in the text of the overprints. It is interesting that since the stamps were prepared in half sheets in two different print shops, one may find a sheet in which the upper half (30 stamps) was done in one print shop and the lower half in another. One can see these circumstances in pairs from the middle of the sheet. Stamps with either or dark green (overprints) were produced in the first print shop, and carmine or dark green in the second print shop. Also that values not given here with overprints or overprints in other than the given colors are proofs. They further tell us the approximate of print shop one can be recognized because the printing shows through strongly on the back. The following will give you a list of the number surcharged in the two print shops:

Reaper	Issued	Press
2f. (g) yellow brown	17,000	1
3f. (g) red lilac	51,000	1
5f. (f) yellow green	14,300	1,2
5f. (r) green blue	500	1,2
15f. (r) violet	11,300	1,2
20f. (r) sepia	400	1,2
25f. (r) blue	22,800	1,2
45 on 3f. (g) red lilac	50,000	1
open "4"		1

Karl and Zita	Issued	Press
10f. (g) brick red	16,400	1
20f. (r) dark brown	66,400	1,2
25f. (r) blue	1,500	1,2
40f. (r) olive	3,500	1,2

Parliament	Issued	Press
50f. (r) lilac	2,100	1
80f. (r) bright blue	5,700	1
90f. (r) yellow green	2,200	1
1k. (g) dark red	18,000	1
2k. (r) olive brown	8,600	1

(3)

1919 Szeged Issue (continued) ...

Parliament	Issued	Press
3k. (r) dark violet, gray	5,300	1
5k. (r) dark brown	400	1
10k. (r) chocolate and lilac	1,400	1
10k. on 1k. (g) dark red	5,000	1

Newspaper and Special Delivery	Issued	Press
(2f) (g) orange	48,299	1
2f. (r) gray-olive, red	3,700	1,2

War Relief	Issued	Press
10 (+2)f. (g) red	49,200	1
15 (+2)f. (r) violet	10,400	1,2
40 (+2)f. (g) dark red	1,000	1

Koztarsasag Overprints on

Reaper and Parliament	Issued	Press
3f. (g) red lilac	900	1
4f. (r) slate	3,600	1,2
5f. (r) yellow-green	1,600	1,2
6f. (r) greenish blue	1,700	1,2
10f. (g) brick red	1,200	1,2
20f. (r) sepia	500	1,2
20 on 2f. (g) yellow brown	50,700	1
40f. (r) olive green	17,400	1,2
3r. (r) violet and gray	800	1

Koztarsasag, Karl and Zita	Issued	Press
10f. (g) brick red	1,300	1
15f. (r) violet	4,000	1,2
20f. (r) dark brown	300	2
25f. (r) blue	2,000	1,2
50f. (r) carmin	22,200	1,2

Koztarsasag, War Relief	Issued	Press
40 (+2)f. (g) dark red	2,600	1

Postage Due	Issued	Press
2f. (r) green and red	13,600	1,2
6f. (r) "	4,100	1
10f. (r) "	10,600	1
12f. (r) "	8,400	1
25f. (r) "	6,500	1
30f. (r) "	4,400	1
50 on 2f. (r) "	15,000	1
100 on 2f. (r) "	15,000	1

(4)

Zinmeisternek a **News of Hungarian Philately** 1971. januári számában megjelent cikke szerint a második nyomdában a 2 filléres portóbélyeget is felülnyomták. Cikkünk szerzői szerint ez hibás adat, hiszen a portóbélyegeket a König nyomdába való visszatérés után, az egész projekt legvégén nyomták felül. Eddigre a nyomóforma is visszakerült a König nyomdába, ahol nem használtak kármin színű festéket. A fenti jegyzék szerint a 2f-es Hírlapbélyeget is a König nyomdában nyomták felül, de ez szintén hibás, hiszen tudjuk, hogy ezek a második nyomdában készültek.

SZÍNPRÓBÁK

Mivel a teljes Szeged felülnyomáshoz egyetlen nyomóformát használtak és valamennyi hasonló méretű ívet teljesen felülnyomtak, mielőtt másik méretű ívre tértek volna át, hogyan és miért készültek színes próbanyomatok? Elképzelhető, hogy a projekt kezdetén kizárólag zöld színű felülnyomatokat terveztek. Mindkét felülnyomott Aratós bélyeg jól nézett ki a zöld felülnyomattal. Csak a normál Aratós sorozat néhány darabjánál jöttek rá, hogy nem jól illik rájuk a zöld színű felülnyomat. Az 5f és 15f Aratós, a 25f Magyar Posta Aratós és a 20f Károly bélyegekre nem jól illett a zöld szín. Ezért a próbanyomatok után ezeket a címleteket vörös színű felülnyomással

látták el. Később a Parlament sorozatnál a lila 50 filléres címleten próbálták ki, megy-e hozzá a zöld szín, ugyanezt tették a Portóbélyegekkel is. Mindkét próbanyomatból 1-1 ív létezik.

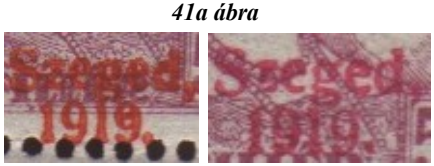
40. ábra *Azt igazoló vörös és zöld próbanyomatok, hogy egyes színek nem működtek jól bizonyos színű bélyegeken*

EGY UTOLSÓ MEGJEGYZÉS A FELÜLNYOMATOK SZÍNÉHEZ

A két nyomda által használt zöld színben nincs érzékelhető különbség. Különbség a piros színben van. A König nyomda vörös/téglavörös tintát használt, míg a második nyomda kármin árnyalatút (lásd 41a és b ábrák).

41a ábra

41b ábra *A König nyomda által használt vörös (balra és fent) és a második nyomda által használt kármin szín (jobbra és lent) a 40f és 50f Zita bélyegeken*

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Az e cikket eredményező kutatást alapvetően Chris Brainard végezte el, aki aprólékosan áttanulmányozott tucatnyi ívet, megvizsgálva azokon minden felülnyomás minden egyes karakterét, hogy egyszercsak eljusson a nagy pillanatig (Heuréka!), amikor meghatározhatóvá vált a felülnyomások sorrendisége. Kőhalmi Csaba adta a történelmi hátteret, formázta az ábrákat és ő volt a nyelvtani lektor. Ők ketten számtalan e-mailt váltottak és sok órát töltöttek együtt a Skype révén, míg a diszkussziók végül a cikkben leírt közös eredményekhez vezettek.

REFERENCIÁK

Brainard, Christopher E., A magyar megszállási kiadások katalógusa 1918-1921**,** ***Cherry Hill,*** *NJ, 2006,* a szerző kiadása

Caswell, Lyman R., Színes felülnyomatok tükrözéses spektroszkópiája, ***Smithsonian Contributions to History and Technology, Number 107***

Caswell, Lyman R., Törvényszéki módszerek értékelése a felülnyomatok elemzése szempontjából, *Collectors Club Philatelist, Vol. 91, No. 1., 2012. január-február*

Ettre, László dr., Hungarikum-sorozat, XII. rész: A Szegedi Nemzeti Kormány felülnyomatai, ***News of Hungarian Philately****, 1972. március.*

Ettre, László dr., Hungarikum-sorozat, XIII. rész: A Szegedi Nemzeti Kormány felülnyomatai (folytatás), ***News of Hungarian Philately****, 1972. április.*

Muller, A. B., Kohalmi, Csaba, Brainard, Chris, *Baranya nyomdagépei,* **The News of Hungarian Philately**, Jan-Mar 2001.

Dr. Nagy Ferenc, A Déli régió 1918-1920-as postatörténete az első Temesvári Helyi Kiadás tükrében, ***Philatelica 18/1** (2018)*

Philatelia Hungarica, Magyar Posta- és Illetékbélyeg Katalógus **(**MPIK**),** Budapest, 2003, 325. oldal

*Szilágyi, Dr. Paul J., A Magyar Nemzeti Kormány bélyegei, **The News of Hungarian Philately**, Jul-Sep 2000.*

Surányi, László, Az 1919-es szegedi bélyegkiadás, ***Philatelica 82/1** (1982)*

*Tyler, V. E., **Bélyeghamisítók: Életük és munkáik**. Sidney, Ohio, Amos Press, 1991.*

*Zinmeister, Marian Carne, Az 1919-es Szeged kiadás, **Hungarian Stamps and Their Background 1871-1940**, Western Stamp Collector, 1940. A cikket a szerző engedélyével újra megjelentették a **News of Hungarian Philately** 1971. januári számában.*

A BUDAI POSTAFORGALOM MEGINDULÁSA 1945-BEN A FELLELHETŐ DOKUMENTUMOK SZERINT, A BUDAPESTI SZÜKSÉGTARIFA IDEJÉBEN, 1945 MÁRCIUS 2. -MÁJUS 1.

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

1945 januárjában a Budára visszahúzódó német városvédelmi egységek, a megmaradt magyar csapatokkal együtt felrobbantották a város díszére szolgáló gyönyörű Duna-hidainkat. A Margit híd már korábban, 1944 novemberében, egy délutáni időpontban, amikor a híd teljes megterheléssel szolgálta feladatát,– amikor is a híd robbantását csak előkészítették, de időpontját még nem tervezték – egy tűzszerészeti elnézésből kifolyólag a levegőbe repült és mintegy 600 magyar ember vesztette életét. A detonációt az egész városban hallani lehetett. Éppen úton lévén én is felfigyeltem a durranásra és annak irányába futottam.

Elképzelhetetlen káosz volt, a Szent István körúton már a Vígszínháznál elakadtunk, nem lehetett a szerencsétlenség színhelyét megközelíteni, akkora embertorlódás volt. Csak azt tudtuk – aminek gyorsan „híre ment“ – hogy felrobbant a híd.

A „híre ment“ fogalom az akkori kommunikációs lehetőségeket jelenti, amikor rémhírekkel fűszerezett szájról-szájra járó hírszolgálat volt. A többi hidat – mint említettem – 1945 januárjában robbantották fel, de akkor már emberáldozat nélkül.

1945. február 13-án véget értek a küzdelmek Budáért, a tragikus végezetű kitörés után a Várból északnyugati irányban a Széll Kálmán téri katlanon keresztül, amelynek során a seregeket – ha lehetett egyáltalán akkortájt ilyenről egyáltalán beszélni – az oroszok 90%-ban lemészárolták.

Ennyit kell tudnunk nekünk, filatelistáknak Buda szomorú hadi sorsáról.

Alig dördült el az utolsó lövedék Budán februárban, szovjetorosz hidászok bevetésével megindult az összeköttetés provizórikus helyreállítása a két városrész között. Február 13 és március 17 között csak motorcsónakos közlekedés volt a Dunán, főleg katonai célra, de megfelelő dokumentumok birtokában civil személyeket is szállítottak.

1. ábra. Az Eskü téri pontonhíd 1945 tavaszán. Kotnyek Antal budapesti fotoriporter /1921-1990/ hagyatékából. A szerző tulajdona.

Az első cölöphíd a Margitid roncsainak alapzatnak felhasználva március 17-re elkészült, de csak nagyon megszigorított forgalomra volt engedélyezve. Igazoltatás, pufajkás, géppisztolyos orosz katonák kérdeződése (oroszul: kuda igyos? = hová mész?) során csak kevés civilt engedtek át.

Pár hét alatt további 2 pontonhíd készült el Pest-Buda között, de további ellenőrzések korlátozták a forgalmat. (l. később egy levelezőlap hátoldali szövegét a 4. ábrán.)

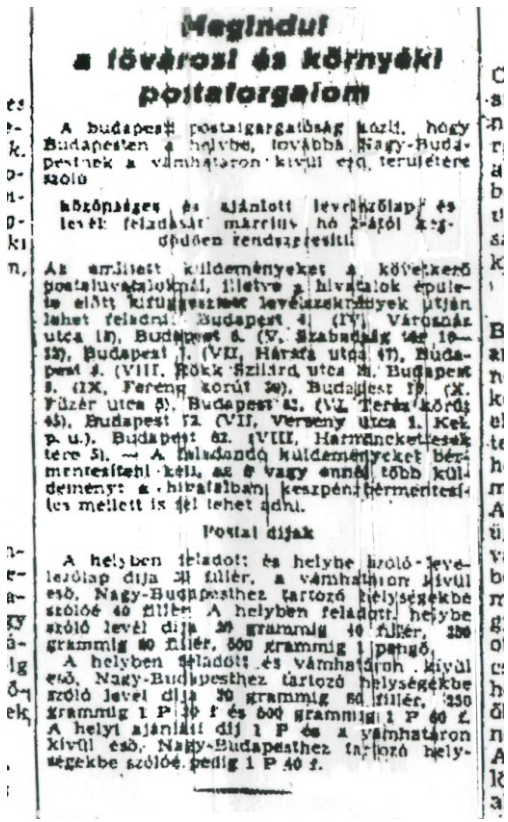
Kedves olvasóim! Két legnagyobb 1945. március-áprilisi budapesti szükségtarifás gyűjtemény alapján írom e sorokat. Az első, a neves Bernáth professzor gyűjteményének megszerzése után, azt továbbfejlesztve, valamint az saját, mintegy 25 éves gyűjtői tevékenységem révén kb. 120 darabból álló gyűjteményre tekinthetek vissza. Állításaim ezek ismeretén alapulnak.

Ebből a 120 küldeményből mindössze 25 darab olyan, mely vagy a budai oldalra ment, vagy onnan adtak fel. A fent említett mintegy 25 küldeményből 12 darabot szándékozok itt bemutatni, ami egy reprezentatív keresztmetszetet jelent a posta beindulásáról Budán.

Miért olyan ritkák ezek? Rögtön világos lesz. A budai oldalon a pusztítás minden téren egy hónappal tovább tartott, így a postahivatalok épületeiben is. Így a budapesti postaszolgálat megindulása március 2-án, a hivatalos postaforgalom megindítása napján, csak néhány pesti oldali hivatalnál volt lehetséges. Az aznapi Népszavában egyetlen rövid közlemény az alábbi hivatalokat sorolja fel: Budapest 4, 5, 7, 9, 10, 62, 72, 82, melyek érthető módon, mind Pesten vannak.

Legfontosabb tarifák: helyi levlap 30 f, levél 40 f, ajánlás 1 pengő. Távolsági levlap 40 f, levél 60f, ajánlás 1,40 pengő.

A cikk csak a budapesti és nagybudapesti forgalomról szól. Vidékre menő és külföldi forgalom a közlemény keltekor még nem volt lehetséges!

Megindul a fővárosi és környéki postaforgalom

A budapesti postaigazgatóság közli, hogy Budapesten a helyben, továbbá Nagy-Budapestnek a vámhatáron kívül eső területére szóló

közönséges és ajánlott levelezőlap és levél feladását március hó 2-ától kezdődően rendszeresíti.

Az említett küldeményeket a következő postaluvataloknál, illetve a hivatalok épülete előtt kifüggesztett levélszekrények útján lehet feladni: Budapest 4. (IV. Városház utca 18), Budapest 5. (V. Szabadság tér 10—12), Budapest 7. (VII. Hársfa utca 47), Budapest 8. (VIII. Rökk Szilárd utca 31), Budapest 9. (IX. Ferenc körút 30), Budapest 10. (X. Füzér utca 5), Budapest 12. (XII. Terézia körút 45), Budapest 13. (XIII. Verseny utca 1. Kék p. u.), Budapest 82. (VIII. Harmincketteesek tere 51). — A feladandó küldeményeket bérmentesíteni kell, az 5 vagy annál több küldeményt a hivatalban készpénzbérmentesítés mellett is át lehet adni.

Postai díjak

A helyben feladott és helybe szóló levelezőlap díja 30 fillér, a vámhatáron kívül eső, Nagy-Budapesthez tartozó helységekbe szóló 40 fillér. A helyben feladott helybe szóló levél díja 20 grammig 40 fillér, 250 grammig 80 fillér, 500 grammig 1 pengő.

A helyben feladott és vámhatáron kívül eső, Nagy-Budapesthez tartozó helységekbe szóló levél díja 20 grammig 80 fillér, 250 grammig 1 P 20 f és 500 grammig 1 P 60 f. A helyi ajánlási díj 1 P és a vámhatáron kívül eső, Nagy-Budapesthez tartozó helységekbe szóló pedig 1 P 40 f.

2. ábra. A Népszava cikke a postaforgalom megindulásáról Budapesten, 1945. március 2-án.

KÜLDEMÉNYEK BUDÁRÓL PESTRE, VAGY TOVÁBB

A legkorábbi levelezőlapot 1945. március 26-ról találjuk, az I. kerületi Apród utcai feladótól, 24-én megírva. Írója az ipartestületéhez fordul, hogy végre olyan igazolványt küldjenek neki, amivel Pestre át tud jutni. „Állítólag orosz VI. bélyegzésű.“. írja.

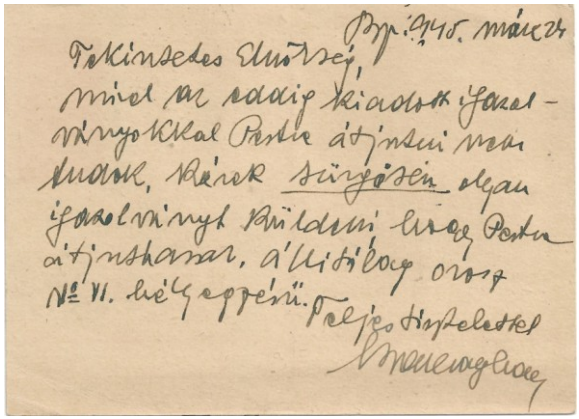
Ebből is látjuk, hogy a fentebb említett átkelési nehézségeket nem képzelet szülte.

Az április 9-iki ipartestületi rovatolási bélyegző mellé írva: „Időközben személyesen elintéztük"

A lapot a budapesti szükségtarifa szerint bérmentesítették: helyi levelezőlap: 30 fillér.

3. ábra. A 1945. március 26-odikai levelezőlap a budai 2-es posta bélyegzőjével, a pesti belvárosi Irinyi utcába. A 2-es postahivatal a Fő utcán volt, a 4 házszám alatt.

4. ábra. A lap hátoldala.

Még egy, rendkívül érdekes lap származik ugyanazon a napról. Ezt a 114-es hivatal bélyegezte le, szintén március 26-án. Ez a hivatal a Krisztina körút 12 alatt volt, ami nem más, mint a Széll Kálmán térről látható Postaigazgatósági palota, mely az ostrom alatt rettenetes károkat szenvedett. A címzett dr. bilkei Gorzó Nándor, akinek egy élelmiszer üzeme volt annakidején Rákospalotán. Szegénynek két problémával kellett megküzdenie akkoriban: először is Rákospalota akkor nem tartozott Budapesthez, hanem az un. „vámhatár"-on kívülre esett, így a 30 filléres helyi tarifa határán túlra.

Az ilyen településekre írt lapokra 40 fillér kellett. Erről azonban a kevesen tudtak csak, így a legtöbb neki szóló küldemény vagy 44 fillérrel lett megportózva – ha a régi, 18 filléres lapot kapta – vagy 20 fillérrel, mint ez a lap is, mely ugyan 30 fillérrel lett bérmentesítve, de a 10 fillér hiány miatt Újpesten 20 fillérrel megportózták. Azért Újpesten, mert akkoriban a rákospalotai postahivatal nem volt üzemképes és a postaforgalmat Újpesten keresztül bonyolították.

A másik problémája pedig az volt, hogy a legtöbb neki szóló küldeménynek csak egy témája volt: tudnak-e a lapok feladója számára valamenynyi élelmiszert /zsír, liszt volt akkor a legfontosabb/ a raktárából átengedni.

Mindkét lapot 1945. március 24-én írták és 26-án bélyegezték le.

EZEKNÉL KORÁBBI BUDAI FELADÁSÚ KÜLDEMÉNY AZ EDDIGI 77 ÉVBEN NEM TŰNT FEL. IGY MEREM ÁLLITANI AZT A TÉNYT, HOGY E KÉT KÜLDEMÉNNYEL A BUDAI POSTASZOLGÁLAT BEINDULÁSÁNAK DOKUMENTUMAIT TARTJUK KEZÜNKBEN.

Mindkét küldemény a budapesti szükségtarifa szerint van feladva, amiből az is kitűnik, hogy a Posta mennyire rá volt szorulva minden fillérre, hogy a rá váró hatalmas terheket elbírja.

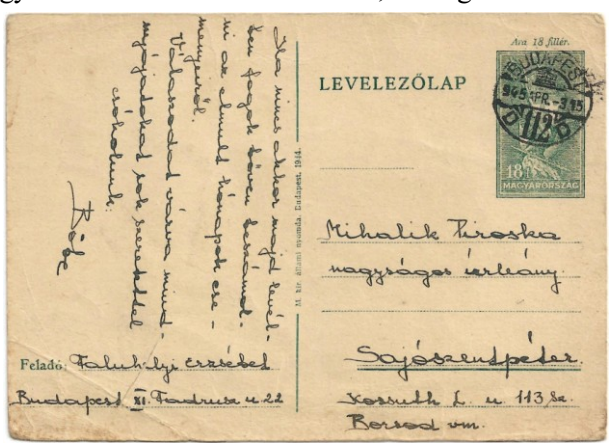

5. ábra. Levelezőlap ugyancsak a március 26-i bélyegzővel, mint az előző küldeményen. Ezúttal a 114-es hivatalból Rákospalotára címezve a helyi tarifa szerint, de a vámhatáron kívülre küldve, Újpesten 20 fillérrel megportózva.

Bernáth professzor úr mondogatta ilyen példányokra, hogy „parádés“ darab!

A harmadik levelezőlap a XI. kerületi Fadrusz utcából íródott Sajószentpéterre, április 3-án. A 18 filléres lap nincs a budapesti tarifa szerint felbélyegezve, noha 40 fillér kellett volna rá. Miért nem? Nos, a posta tisztában volt azzal, hogy a vidéki hivatalokat akkoriban nem tudta még teljes számban elérni. Így azok a budapesti tarifáról mit sem tudtak. Így, hogy a meddő vitákat a címzettekkel megtakarítsák, elfogadták e küldeményeket a feladásnál a régi tarifa szerint is, ha azok a postaládából kerültek elő.

A lap témája – eltalálta, Kedves Olvasó! – „hogyan lehetne élelmiszert szerezni, esetleg cserébe?“

6. ábra. Levelezőlap 1945. ápr. 3-ról a 112-es postahivatalból Sajószentpéterre, a budapesti szükségtarifa alkalmazása nélkül. Ez a hivatal a Fehérvári úton volt, a Móricz Zsigmond körtér közelében működött.

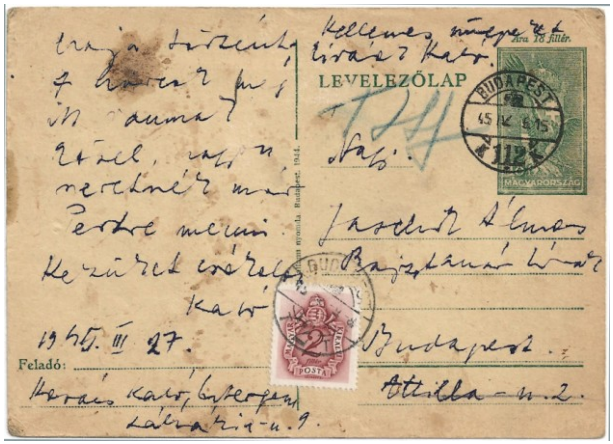
A következő lap 3 nappal később kelt ugyanabból a 112-es hivatalból. Első pillantásra egy budapesti tarifás levlap, a tipikus portózással. Ám ha közelebb megnézzük, a következőket láthatjuk:

A lapot Esztergomban írták március 27-én. Onnan egy utazóval elvitették Pestre, egy akkoriban vidékről egy szokásos transzport módszer, mert posta csak alig, vagy nagy késéssel működött. Természetesen csak a 18 filléres lapot használták fel. Mivel Esztergom a Duna déli partján fekszik, a Budapestre utazók Duna-híd hiányában a budai oldalra érkeztek, ezért dobták be a lapot a 112-es posta gyűjtőládájába.

Ott, mint alulbérmentesített helyi lapot a 12 filléres hiányt megállapítva kék „T 24“ filléres portófeljegyzéssel látták el és továbbították az Attila utcához illetékes 2-es postahivatalba. Ott viszont valahogy elnézték a feljegyzést és a hiányzó portótételt 2 fillérben állapították meg és ragasztották fel, ami persze egy nonszensz.

Kedves Olvasóim! Ez a lap is mutatja, hogy milyen érdekes és változatos a budapesti tarifás küldeményekkel való foglalkozás. Alig van két egyforma küldemény, csupa tévedés, tudatlanság, elnézés, bélyeghiány vagy hasonló abnormitás teszi érdekessé a területet. Nem is gondolná az ember...

A levelező lapok gyakoriságának magyarázata az, hogy a háború vége felé levélpapír privát kézben alig volt már, így a közönség a postahivatalokban bőven rendelkezésre álló és kapható lapokra volt utalva. Az ostrom előtt a 12 filléres vörösesbarna lapok helyi viszonylatban voltak használatban, a 18 filléres zöldek pedig a távolságiban.

7. ábra. Levelezőlap március 27-én Esztergomban írva, egy utassal Budán a Fehérvári úti 112-es hivatalban a postaládába április 6-án bedobva, tévesen 2 fillérrel a 2-es postán, április 9-én portózott.

Az ötödik lapot Pesthidegkútról, a Rózsa utcából írta egy szegény nyugdíjas asszony, aki már fél éve nem kapott folyósítást, és emiatt ír a Szabolcs vármegye alispánjának, április 6-án, Nyíregyházára. Hat napig tartott, mire talált valakit, aki elvitte a lapot a Fő utcai messzi postára.

Mivel a szegény embert még az ág is húzza, a levelezőlapot tévesen, mint levelet értékelték a 2-es postán és az akkor az igen ritkán alkalmazott 60 filléres távolsági levél tarifát vetettek ki rá, a 40 filléres levlap tarifa helyett.

8. ábra. Levelezőlap Nyíregyházára 60 filléres levél-tarifával április 12-röl a budai 2-es hivatalból. A debreceni cenzúrabélyegző a tipikus fordított „z"-vel és a nagyformátumú 2-ik „e" betűvel. Az ottani alispáni hivatal regisztrációs érkezési bélyegzője április 17-röl.

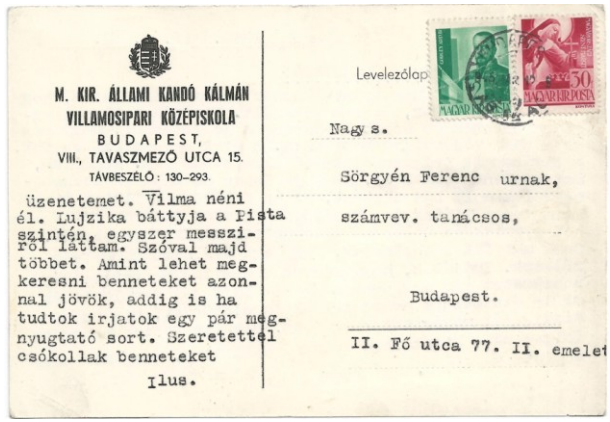
Végül is hadd álljon itt egy helyesen 40 fillérre felbélyegzett távolsági levelezőlap, mely azért helyes, mert már előre megvették a helyes bérmentesítésű lapot a 114-es postán. Ezt tehették, mert az Lövőház utca a Széll Kálmán-téri posta közelében van. Azon kívül látni abból, hogy a bélyegeket előre felragasztották, mert a helyük szabadon van hagyva.

A szövegből kiderül, hogy mi mindenen mentek át az emberek Budán.

„Szörnyű szenvedéseken mentünk keresztül, két hónapig éltünk a pincében, de megmaradtunk. Mária három hónapig volt az óvóhelyen, az ő házuk romba dőlt. A mi lakásunk egy része fölött nincsen tető, így tehát nagyon félünk az esős időtől," írja a fia id. Sprengernének Romándra, Veszprém megyébe. A lapot aztán utána küldték két faluval arrébb Gicre.

9. ábra. Levelezőlap Romándra április 10-röl a 114-es postáról. Helyes. 40 filléres budapesti távolsági tarifa.

10. ábra. Előre nyomott levelezőlap a Fő utcára címezve 42 filléres téves bérmentesítéssel a 72-es postáról, március 12-es feladással, mint a legkorábbi Budára szóló küldemény.

A PESTI OLDALRÓL BUDÁRA MENT KÜLDEMÉNYEK 1945. MÁRCIUS-ÁPRILISBÓL

Az ellenkező irányba ment küldemények hasonló tarka képet mutatnak.

Az első, legkorábbi lapot március 8-án írta feladója, majd március 12-én a 72-es postára bízta a továbbiakat. A lap bérmentesítésére helyi viszonylatban a budapesti tarifa szerint előírt 30 fillért ragasztotta fel, majd a biztonság kedvéért az ostrom előtt érvényes 12 filléres helyi levelezőlaptarifát is hozzáragasztotta.

Március 12-én a Manci-híd, a Margithíd kis ponton-nővére még nem volt nyitva, így a posta néhány napig a lapot raktárba tette. Egy nagyobb késésre utaló kezelési bélyegző sincs rajta (mint pl. „A forgalom szünetel“.)

Hadd emlékeztessek arra, hogy szerintem a postaforgalom a két városrész között március 26-án indulhatott meg. De erre postai írásos dokumentum nincs, csak tapasztalt jelei vannak. Akkoriban más világ volt, nem a Postai Rendeletek Tára volt az élet központja, hanem a rögtönzött szükségmegoldások voltak jellemzők. Így a megmaradt anyagból kell következtetéseket levonni, és nem a hiányzó postai rendeleteket keresni. De megvallom őszintén, nekem ez így sokkal izgalmasabb...

Például a következő lap, mely szintén Sörgyén Ferencnek ment a Fő utcára. Írója közli, hogy „ 2 portóval“ kell bedobni a lapot, ez annyi, mint 2 bélyeggel, tehát 30 fillérrel. A 62-es postán (Nyugati p.u.) feladott lap bélyegzője az ominózus március 26-iki dátumot mutatja! Tehát még egy jel, hogy ez a dátum jelenthet valamit!

11. ábra. Levelezőlap a 62-es postán feladva szintén a fenti Fő utcai címre 30 filléres /helyes/ bérmentesítéssel, március 26-ról.

A következő lap Kispesten íródott, április 9-én a III. kerületbe, Ò-Budára, a Laktanya utcába. A frankatúra a megírás után a postán került a lapra, / a bélyeg fedi a szöveget/ és nem volt 10 filléres bélyegük, ezért van a 40 fillér helyett 50 fillér a lapon. Ezt azért mutatom be, mert említettem, hogy alig van két egyforma bérmentesítésű darab a budapesti tarifa idejéből, és e lap is alátámasztja mondókámat. Amellett bizonyíték, hogy a budai 3-as posta is életjelt ad magáról. /l. még alább is./

12. ábra. Levelezőlap Kispestről a Ò-Budára 50 fillér téves frankatúrával. ápr. 9-ről.

A következő lap nem a bérmentesítése miatt érdekes, hanem tartalma tanulságos, mert fényt vet az akkori postaviszonyokra. A lap április 5-én íródott.

„Egy már elveszettnek hitt idevaló fiú jött meg ma és holnap reggel megy vissza Pestre, Visz magával számtalan levelet s majd ott továbbítja.“ A lap Fertőszentmiklóson íródott és elképzelhető mekkora izgalom tört ki a helységben, mikor híre ment, hogy leveleket lehet majd küldeni Pest felé. Sokan álltak neki írni a petróleumlámpák fényénél, hogy készen legyen a küldemény, mire indul a szállítója. Ő négy nap alatt Pestre ért, és betartotta ígéretét, hogy a postát továbbítani fogja. Feladta a paksamétát április 9-én az akkori „sztár“-postahivatalban, a 72-esen /Keleti p.u./ amelynek nagyon jó híre volt akkoriban. Központi fekvésű hivatal volt, nem vesztek el küldemények, mindennap nyitva voltak, pontosan dolgoztak. Így eljutott szerencsésen a Fertőszentmiklósi lap is Budára, a Margit rakpartra.

Egyébként ezek a szívességből magukkal vitt levelek szállítói becsületkérdést csináltak e szállítmányokból. Azok pontos és a leggyorsabb leszállítása és továbbítása mindnyájuk érdeke volt és sokszor a sóvárogva várt életjeleket vitték magukkal.

„Szentmiklós ostroma nagypénteken volt, a pincében átvészeltük. Isten segítségével megmaradtunk. Ellenállás nem volt és így nem lett olyan nagy baj, mint más helyen.“

13. ábra. 30 filléres levelezőlap Fertőszentmiklósról, Sopron megyéből Budára, a vízivárosi Margit rakpartra, a budapesti 72-es hivatalban feladva, április 9-én., a helyi tarifával.

A következő küldemény egy ritka, ajánlott levél Esztergomból, április 17-ről Budára, a Fillér utcába. A tarifa így szólt: távolsági levél 60 fillér, távolsági ajánlás 1.40 pengő, összesen 2 pengő.

Erre a levélre a biztonság kedvéért még egy 20 filléres bélyeget is tettek a Kossuth sorból, majd a hátoldalára két 4 filléres Karácsony bélyeget, melyek akkor már nem voltak érvényesek (csak 44. június 30-ig) levélzárónak. Az így felszerelt levelet nem küldöncre bízták, hanem a jelek szerint akkor már működő postára, mely azt egy ragjegy provizórium felhasználásával továbbította.

Mivel ajánlott küldemény, érkezési bélyegzőt is látunk a hátoldalon, a budai 2-es posta április 20-án kezelte a küldeményt.

14.ábra. Ajánlott levél Esztergomból 1945. ápr. 17-röl Budára, a 2-es postán keresztül a Fillér utcába. 2 Pengő 20 filléres felülfizetéses tarifa. Ajánlási ragjegy-provizórium.

Az utolsó levél sem budapesti. Győrben írták és szintén küldönc hozta fel Pestre, ahol 72-nél április 18-án dobta levelesládába. De csak 2x10 fillért ragasztott a feladó a levélre, mivel ennyi volt az ostrom előtti tarifa egy helyi levélért. Csakhogy a budapesti szükségtarifa szerint a helyi levélre akkor 40 fillér kellett. Tehát 20 fillér volt a hiány, ergo 40 fillér portó. A levélkezelő azonban mégis csak a hiányzó 20 fillért írta ki: „T 20 f“. A címzett illetékes budai 3-as hivatal viszont salamoni bölcsességgel a középutat választotta, és 30 fillér portóval terhelte meg a levelet.

A 120 küldeményem közt amúgy a bemutatotton kívül Győrből nincs másik. Győr csak március 28-adikán „szabadult fel“, és a budapesti vasútvonal akkora károkat szenvedett, hogy helyrehozása hosszabb időt vett igénybe. Így a budapesti tarifa idejéből említésre méltó postaforgalom még nem volt.

15. ábra. Győrben írt és Budapesten feladott április 18-i levél a régi tarifa szerint bérmentve. 30 fillér helytelen portóval.

Kedves Olvasó! Ezek lettek volna azok a küldemények, melyek alapján a postaforgalom budai oldalon való megindulását rekonstruálni tudtam. Nem csak hogy értékes, de elég látványos darabok is, ezekkel a változatos és tarka-barka bérmentesítésekkel. Jelen munkámmal megpróbáltam nem csak a postatörténeti anyagot, hanem az idők hangulatát, gondjait is megidézni. Megállapíthatjuk, hogy 1945 tavaszán, március végén és áprilistól, a következő budai hivatalok működtek már: 2, 3, 112, 114. A ma a még élő szemtanúk ugyancsak kevesen vagyunk, és még kevesebb azok száma, akik szellemi képessége még alkalmas az idők továbbmesélésére. Megszólaltathatóságuk hiányában fogadják hát szeretettel e kis Önökhöz írt episztolát.

Szíves türelmükért hadd mutatassak be egy „modern“, korabeli unikális ritkaságot is. Az ajánlott levelet Aszódon adták fel, ahol sem ajánlási ragjegy, sem hely-keletbélyegző az időkben nem volt. Bélyeget is valószínűleg otthonról kellett vinni. Így jött létre ez a küldemény az Országos Levéltárba, provizórikus ragjeggyel, „ASZÓD P.U.“ az állomáson megmaradt bélyegzővel, kézírásos dátummal, /IV. 27./ és ami a legérdekesebb: az egy bélyeges Horthy 2 pengős bélyeggel: 60 fillér a távolsági levél díja + 1,40 az ajánlás tarifája. A tarifahelyes szóló bérmentesítés, egybélyeges Horthy 2 pengős lerovással ebből az időből az általam eddig ismert egyetlen darab.

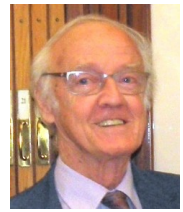

16. ábra. Ajánlott levél Aszódról Budára április 27-röl, provizórikus ragjegy és postabélyegző. 2 pengős Horthy díjhelyes egyedi bérmentesítéssel.

Hátoldalon a budai 2-es posta érkezési bélyegzője, május 2-ről. Akkor kezdődött az első inflációs tarifa, melyet mindnyájan ismerünk, és amellyel lezárult a budapesti szükségtarifa ideje.

Budán is.

ANGOL NYELVŰ MAGYAR BÉLYEGKATALÓGUSOK

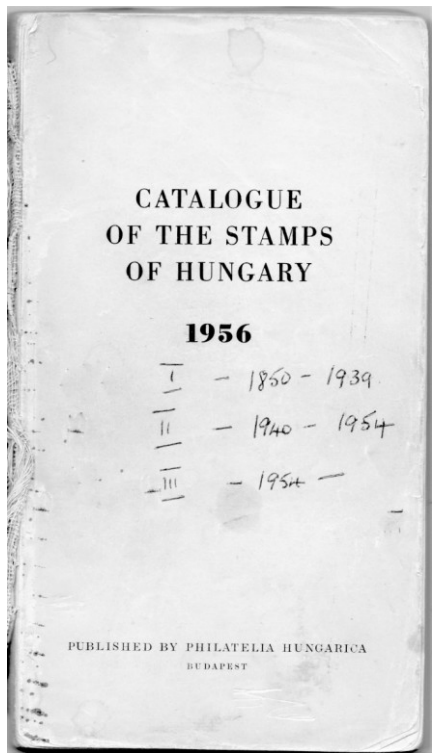

MERVYN BENFORD (NAGY-BRITANNIA)

1971-ben, az akkor még első kiadásnak tartott bélyegek centenáriumára tervbe lett véve egy angol nyelvű katalógus kiadása. Mint azt Gary Ryan nagyszerű kutatásai igazolták, hogy Magyarország már 1867-ben bocsátott ki saját bélyegeket, bár az ünnepség szervezői erről nem tudtak. A nemzetközi katalógusok ugyanis közös kiadásnak jelölik az 1867-est, holott Ausztria ezeket a bélyegeket saját elhatározásukból, utólag sziontén kezdte használatba vette. A kérdés végül a Gary Ryan FRSPL RDP által vezetett hosszú vitasorozaton dőlt el.

Az 1971-es kiadás katalógusa nem említi, hogy az nem az első kiadás. Ez angolul először 1956-ban jelent meg, amikoris a világpiac elkezdte befogadni és értékelni azokat a – nem mellékesen az állami bevételeket jelentősen emelő – színes történelmi- és emlékkiadásokat, melyek közé sok bélyegkiadás sorolható. A filatéliai és postatörténeti piac mai formájában a 20. század elején alakult ki, de a második világháború után egy időre szinte az egész világon jelentősen visszaesett.

Az angol nyelvű katalógus nagyon jó fogadtatásra talált. Az 1. ábra jól mutatja, hogy az én példányom az intenzív használat okán már régóta elvesztette a borítólapját! Az értékelések USA dollárban történtek! Kiadója a budapesti PHILATELIA HUNGARICA volt. A nyomtatott szöveg nyelve amerikai angol.

CATALOGUE
OF THE STAMPS
OF HUNGARY

1956

I – 1850 - 1939

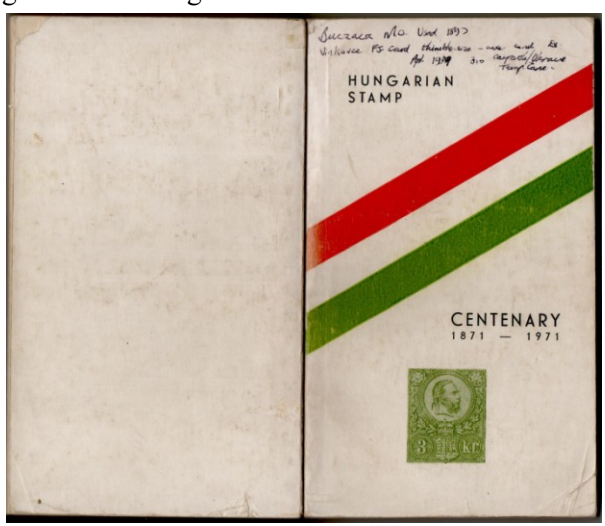
II – 1940 - 1954

III – 1954 –

PUBLISHED BY PHILATELIA HUNGARICA
BUDAPEST

Bevezetőjében leírt célja, hogy a gyűjtők számára "*a lehető legtisztább és legvalósabb képet nyújtsa erről az érdekes gyűjtési területről*." Az 1867-es kiadást nem tekinti azonos státuszúnak az osztrák bélyegekkel. Ezek magyar területen felhasznált példányait felhasználási helyük és dátumuk szerint külön értékelték. A Magyarországon 1867-ig használt osztrák bélyegek a magyar gyűj-

temények "bevezető" részét képezték, míg az 1867-es kiadás már szervesen hozzájuk tartozott. Megkülönböztette a használatlan bélyegképek különböző tulajdonságait és kevesebb magyar verziót fogadott el, mint osztrákot, melynek következtében ezeket magasabbra is értékelte. Az Ausztiában történt nyomtatás és a közös használat okaként a sürgősséget jelölte meg. Az 1871-es kiadás csak a magyarországi gyártás szempontjából volt első. A heves vita egészen addig folytatódott, míg a Ryan folyamatosan kiállításgyőztes gyűjteményein alapuló, saját fantasztikus katalógusai által támogatott kutatásai le nem zárták ezt.

Ez a két angol nyelvű katalógus sokat segített a magyar nyelvvel rendszerint hadilábon álló külhoni gyűjtőknek, akik addig csak a Gibbons és Michel alapján tájékozódhattak e bélyegekről, illetve a Higgins & Gage-ből a díjjegyesekről. Ettől kezdve világos információ állt rendelkezésre az egyes bélyegek ritkaságáról. Érthetővé váltak a fogazott bélyegekkel párhuzamos vágott bélyegek kiadások. A vízjelek története, típusai és a magyar nyelvű katalógusok által használt jelölések is értelmet nyertek. A perfinek, portóbélyegek és olyan történelmi témák, mint például az inflációs bélyegek gyűjtéséhez jóval részletesebb információ áállt rendelkezésre. Így lehetővé vált a kiállítási anyagok, de akár csak az albumlapokon lévő gyűjtemények kiegyensúlyozottabb összeállítása.

Igen kevés magyar szakértőnek volt módja angol nyelven is publikálni. A filatéliai és postatörténeti témák rendszeres kutatása céljából alapított Mafitt is csak magyar nyelven publikálta korai újságjait, bár tájékozódási lehetőségként rövid összefoglalókat közölt német, angol és francia nyelven. Az elmúlt tíz évben azonabn már teljes angol nyelvű verzió áll rendelkezésre. Ez dícséretes vezetői és szervezeti hozzállást mutat a gyűjtői tudás megosztása céljából, ugyanakkor mutatja a magyar gyűjtők régóta tartó elköteleződését is a filatéliai kutatások közzétételére. A Mafitt egy másik projektje, hogy angolra fordíttatja a Monográfia csodálatos köteteit – ez is egy jelentős tanúságtétel egy kis ország postai és filatéliai példás hozzáállásáról. Az angol nyelvű verziók a filatéliai információ nemzetközi mesterművei, melyek az egész világról tudnak új gyűjtőket és új tanulmányokat bevonzani.

Jómagam többször beszéltem a Mafitt-tal a világon ismert és tanított eredeti angol és az ettől "különböző" amerikai angol nyelv használatáról. Ez alapvetően helyesírási kérdés, de vajon a közönségünk angol vagy amerikai? Amennyiben mindkettő, akkor szilárd elvekre volna szükség.[2]

[2] A Mafitt angol fordításaiban a brit angolt preferáljuk, a hozzánk angolul érkező kéziratokat azonban eredetiben közöljük, ezért időnként az angol más verzója is előfordulhat. Szerk.

HUNFILEX 2022 Budapest

A nemzeti nagydíjra mindhárom kandidált a Mafitt tagja volt, akik közül ezt a díjat Adriano Bergamini vihette haza. A Mafitt tagjai 36 kiállítási anyagot mutattak be, és összesen 13 arany illetve nagyarany érmet nyertek el (további eredményeik terjedelmi okokból honlapunk híreiben találhatók).

Class		Érem + díj	
	Adriano Bergamini		
CH	Postal Relations between Ticino and Foreign Countries before the UPU	LG	
PH	The Austrian Post in Hungary 1850-1867	LG	GPN
PH	The Postal History of Croatia 1850-1875	G	SP
	Czirók Dénes		
PH	The Development of the Mail in Hungary 1750-1850	LG	
	Ralph Ebner		
CH	The Leave Underprinted Revenue Stamps from Austria 1854 to 1870	LG	
	Gudlin Tamás		
PH	From Roller to Flyer: Early Milestone - Innovations in Postmarking 1851-1890	G	FEL
	Jakab András		
CH	The use of Austrian Stamps in Hungary 1850-1867	LG	
PH	The independent Hungarian Post up to the UPU 1867-1875	G	
	Dr. Homonnay Géza		
TR	Hungary - 1867 (Prev: The 1867 Issue of Hungary)	LG	
PH	Hungarian Consular Post Offices in Romania 1 May 1867 - 31 March 1869	G	FEL
	Severin Péter		
PH	Postmarks and Cancellations of Slovakia Post Offices in the Period 1850-1867	G	
	Szücs Károly		
REV	Hungary's First Adhesive Revenues during the Forint-Krajczar Currency Period 1868-1898	LG	
LIT	Fiscal Philately of Hungary	G	SP

A nem sokkal később, Luganóban rendezett HELVETIA 2022 FIP kiállításon a postatörténeti osztályban három újabb aranyérem született: **dr. Homonnai Géza** HUNFILEX-en is szerepelt gyűjteménye (mely itt kettővel magasabb pontszámot elérve szintén a nagy aranyérem közelébe került) **Glatz István** „Foreign Frankings from Hungary 1900-1918” és **Bill Hedley** „Postal Service Development in Pozsony and its environs during the Habsburg era to 1900” című gyűjteménye.

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

XXXII. évfolyam

ISSN 0324–4806

2015

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.